

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Maria Porkka

VANHEMMAN JA LAPSEN VÄLISEN MYÖNTEISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKEMINEN

Toiminnalliset ja luovat menetelmät lapsiperheiden toimintapäivän
aikana

Sosiaali- ja terveysala
2022

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Maria Porkka
Opinnäytetyön nimi	Vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen: Toiminnalliset ja luovat menetelmät lapsiperheiden toimintapäivän aikana
Vuosi	2022
Kieli	suomi
Sivumäärä	71 + 8 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena oli toteuttaa oululaiselle Opastavan perhetyön hankkeelle tapahtuma sekä kerätä vanhemmilta palautetta hankkeen toiminnan kehittämiseksi. Tapahtuma oli suunnattu hankkeen asiakasperheille, joissa on 3–10-vuotiaita lapsia. Tapahtuman toiminnan tavoitteeksi asetettiin vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisten ja luovien menetelmien avulla. Tapahtuman aikana käytetyt menetelmät olivat sadutus, satuhieronta, rastirata sekä Unelmien saari -taikataikinatyo.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä kerrotaan laajasti lapsen kehitysvaiheista, ja vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapsen normaalille kehitykselle ja koko perheen hyvinvoinnille. Lisäksi teoriaosuudessa käsitellään toiminnallisia ja luovia menetelmiä ja tutkimustaustaa niiden käytöstä myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Myös tapahtumaan valitut menetelmät on perusteltu teorian tiedolla. Opinnäytetyötä varten aineistoa kerättiin perheiltä sekä tehtävärasteja ohjanneilta henkilöiltä. Aineistonkeruumenetelminä käytettiin havainnointia, palautelomaketta, kvantitatiivista mielipidemittausta sekä lasten yksilöhaastattelua.

Aineistojen perusteella myönteistä vuorovaikutusta oli saatu menetelmillä aikaiseksi vanhemman ja lapsen välillä, ja tapahtuma oli koettu mielekkäänä. Lisäksi vanhempien palaute hankkeen toimintaa kohtaan oli hyvin myönteinen. Vanhemmat toivoivat tapahtumaa vastaavaa, kiireetöntä yhdessäoloa koko perheelle. Kehitysehdotuksia hankkeen toiminnan kehittämiseksi ei tullut.

Avainsanat	myönteinen vuorovaikutus, toiminnalliset ja luovat menetelmät, toiminnallinen opinnäytetyö, perhetyö
------------	--

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sosiaaliala

ABSTRACT

Author	Maria Porkka
Title	Supporting Positive Parent-Child Interaction: Practice-Based and Art-Based Methods on an Activity Day for the Families with Children
Year	2022
Language	Finnish
Pages	71 + 8 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The product of this practice-based bachelor's thesis was to conduct an event for the Opastava perhetyö project in Oulu and to collect feedback from parents to develop the work and activities of the project. The event was targeted for the project's client families with children aged 3-10. The goal of the event was to support positive parent-child interaction by means of practice-based and art-based methods. The methods used during the event were called story crafting, fairytale massage, action track and the island of the dreams -magic dough crafting.

The theoretical framework of the bachelor's thesis provides extensive information on the stages of the child's development, and the significance of the positive parent-child interaction for the normal development of the child and for the well-being of the whole family. In addition, the theory section discusses practice-based and art-based methods and research on their use in supporting positive interaction. The methods have been chosen based on theoretical knowledge. The material for the bachelor's thesis was collected from the families and from the people who supervised the tasks. The data collection methods used were observation, a feedback form, quantitative opinion survey and individual interviews of children.

According to the material, positive parent-child interaction had been achieved by the methods, and the event had been experienced as meaningful. In addition, the parents' feedback on the activities provided by the project was very positive. The parents hoped for easygoing leisure events for the whole family, like the event had been. There were no improvement proposals to develop the work and activities of the project.

Keywords	positive interaction, practice-based and art-based methods, practice-based bachelor's thesis, family work
----------	---

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	VUOROVAIKUTUS	10
	2.1 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä.....	10
	2.2 Leikki-ikäinen lapsi ja vanhemman tehtävät	13
	2.3 Alakouluikäinen lapsi ja vanhemman tehtävät.....	15
	2.4 Myönteisen vuorovaikutuksen merkitys vanhemman ja lapsen välillä..	17
3	TOIMINNALLISET JA LUOVAT MENETELMÄT.....	21
	3.1 Toiminnalliset ja luovat menetelmät vuorovaikutuksen tukemisessa ...	22
	3.2 Toimintapäivään valitut toiminnalliset ja luovat menetelmät	24
	3.3 Sadutus.....	25
	3.4 Satuhieronta	26
	3.5 Unelmien saari taikataikinatyo	27
	3.6 Rastirata	28
	3.6.1 Leikillisyyden hyödyt	28
	3.6.2 Liikunnallisuuden hyödyt	29
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	31
	4.1 Hyvän Mielen Talo ry:n Opastavan perhetyön hanke	31
	4.2 Toimintapäivän suunnitteluprosessi.....	32
	4.3 Toimintapäivän kohderyhmän kuvaus.....	35
	4.4 Tutkimusmenetelmät.....	36
	4.5 Opinnäytetyön eettisyys	38
	4.6 Opinnäytetyön luotettavuus.....	40
5	TOIMINTAPÄIVÄN TOTEUTUMINEN 7.5.2022.....	42

5.1	Havainnot sadutuksen toteutumisesta.....	42
5.1.1	Sadutuksen toteutumisen arviointi.....	43
5.2	Havainnot rastiradan toteutumisesta.....	44
5.2.1	Rastiradan toteutumisen arviointi	45
5.3	Havainnot Unelmien saari -työskentelyn toteutumisesta.....	47
5.3.1	Unelmien saari -työskentelyn toteutumisen arviointi	47
5.4	Havainnot satuhieronnan toteutumisesta.....	49
5.4.1	Satuhieronnan toteutumisen arviointi	50
5.5	Yleisiä havaintoja toimintapäivän toteutumisesta	51
6	TOIMINTAPÄIVÄN ARVIOINTI	54
6.1	Tehtävärastien ohjaajien yleinen palaute toteutuneesta toimintapäivästä	54
6.2	Vanhempien palaute.....	56
6.2.1	Vanhempien taustatiedot	56
6.2.2	Perheille mieluisimmat tehtävärastit.....	57
6.2.3	Rastien mielekkyyteen liittyvät tekijät.....	58
6.2.4	Tehtävärastien vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen.....	59
6.2.5	Vanhempien yleinen palaute tapahtumasta ja hankkeen toiminnasta	61
6.2.6	Vanhempien toiveet Opastavaa perhetyötä kohtaan	63
6.3	Lasten mielipidemittauksen tulokset.....	64
6.4	Lasten haastattelut	66
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	68
8	POHDINTA.....	71
	LÄHDELUETTELO	72
	LIITTEET	79

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1 Lasten mielipidemittauksessa käytetyt hymiölaput	38
Kuvio 2 Tehtävärastien ohjaajien palaute toimintapäivästä	54
Kuvio 3 Tehtävärastien mielekkyyden teemat	58
Kuvio 4 Tehtävärastien vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen	60
Kuvio 5 Vanhempien palaute toimintapäivästä tai hankkeen toiminnasta	62
Kuvio 6 Toiveet Opastavaa perhetyötä kohtaan	63
Kuvio 7 Lasten hymiö -mielipidemittauksen vastaajat	65
Taulukko 1 Opinnäytetyön suunnitteluprosessi ja vastuunjako	32
Taulukko 2 Sadutuksen ohjaajan havainnot sadutuksen toteutumisesta.....	43
Taulukko 3 Rastiradan ohjaajan havainnot rastiradan toteutumisesta	45
Taulukko 4 Unelmien saaren ohjaajan havainnot Unelmien saari -työskentelyn toteutumisesta	48
Taulukko 5 Satuhieronnan ohjaajan havainnot satuhieronnan toteutumisesta .	50
Taulukko 6 Perheille mieluisimmat tehtävärastit.....	57

LIITELUETTELO

LIITE 1. Vapaaehtoisten esittelykirje

LIITE 2. Toimintapäivän tapahtumaesite

LIITE 3. Tehtävärastin ohjaajien materiaalit rastin ohjaamiseen

LIITE 4. Lapsille jaettu diplomi

LIITE 5. Havainnointilomake

LIITE 6. Vanhempien palautelomake

LIITE 7. Rastinohjaajien palautelomake

LIITE 8. Lasten haastattelulomake

1 JOHDANTO

Opintojeni loppuvaiheessa kiinnostukseni perhetyötä kohtaan heräsi. Perhetyö ei ollut kuitenkaan käytännössä lainkaan tuttu, joten päätin tehdä opinnäytetyöni juuri kyseisestä aihepiiristä kehittääkseni osaamistani mahdolliselle tulevalle työkentälleni. Opinnäytetyöprosessini lähti liikkeelle löydettyäni oululaisen Opastavan perhetyön hankkeen internetistä. Opastava perhetyö on oululaisen mielenterveysyhdistys Hyvän Mielen Talon toteuttama hanke, joka tarjoaa oululaisille lapsiperheille matalan kynnyksen tukea ja toimintaa. Hyvin pian yhteydenoton jälkeen hanke suostui opinnäytetyöni toimeksiantajaksi ja aloitimme työn suunnittelun.

Hankkeen toiveena oli saada jonkinlaista toimintaa hankkeen asiakasperheille sekä lisäksi saada perheiltä palautetta hankkeen toiminnasta ja toiveista tulevaa toimintaa kohtaan. Tuotoksena syntyi kertaluontoinen tapahtuma, lapsiperheiden toimintapäivä, jonka sisällön sain luoda itse valitsemastani teemasta. Toimintapäivän teema kumpusi asiakkaiden tuen tarpeista. Hanketyöntekijöiden mukaan heidän asiakkaisiin perheet hakeutuvat valtaosin erilaisten vuorovaikutuksellisten haasteiden vuoksi, jonka vuoksi toimintapäivän teemaksi valikoitui myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen vanhemman ja lapsen välillä. Halusin luoda toimintaa, joka olisi samanaikaisesti mukavaa yhdessäoloa vanhemman ja lapsen välillä, mutta toiminta voisi samalla antaa vanhemmille uusia ideoita ja menetelmiä vahvistaa myönteistä vuorovaikutusta perheen arjessa.

Vuorovaikutuksen haasteissa tukeminen on Opastavan perhetyön yksi keskeisimmistä työn tavoitteista, sillä vanhemman ja lapsen välisellä myönteisellä vuorovaikutuksella on merkittäviä vaikutuksia koko perheen hyvinvointiin ja se myös edistää lapsen normaalia kehitystä. Myönteinen vuorovaikutus perheessä luo esimerkiksi pohjan lapsen tunnesäätelytaidoille, sosiaalisille taidoille ja normaalille itsetunnolle, ja näiden myötä myös ehkäisee lapsen mielenterveysongelmien syntymistä myöhemmässä vaiheessa. Myönteinen vuorovaikutus perheen arjessa myös vähentää tehokkaasti ristiriitoja perheenjäsenten välillä, vahvistaa kiintymystä

vanhemman ja lapsen välillä ja tekee yhdessäolosta merkityksellistä ja palkitsevaa kaikille perheenjäsenille.

Myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa etenkin jaetun ilon kokemuksilla on tärkeä rooli. Myönteisen vuorovaikutuksen tukemiseksi tapahtumassa käytettiin toiminnallisia ja luovia menetelmiä. Toimintapäivä koostui neljästä eri tehtävärastista, joissa jokaisessa oli oma toiminnallinen tai luova menetelmä perheiden kokeiltavaksi. Sadutus ja satuhieronta ovat tunnettuja ja tutkittuja menetelmiä, joilla on todettu olevan lukuisia positiivisia vaikutuksia ihmisten väliseen vuorovaikutukseen. Näiden lisäksi halusin ottaa mukaan kädentaitoja ja leikillistä ja liikunnallista toimintaa toimintapäivään, jotta menetelmiä olisi monipuolisesti. Tapahtuman aikana kiersin havainnoimassa perheiden toimintaa tehtävärasteilla. Tehtävärasteja ohjasivat puolestaan hankkeen työntekijä ja kolme hankkeen vapaaehtoistyöntekijää, jotka perehdytin ohjaustehtävään viikkoa aikaisemmin järjestetyssä perehdytystilaisuudessa. Tehtävärastien suorittamisen jälkeen keräsin niin vanhemmilta kuin lapsilta sekä tehtävärasteja ohjaavilta henkilöiltä palautetta päivän toteutumisesta. Saamaani palautetta ja omia havainnoitejani käytin toiminnan arvioinnissa. Vanhempien antaman palautteen hankkeen toiminnasta toimitin lopuksi hankkeen työntekijöiden hyödynnettäväksi.

Opinnäytetyön teoriaosuuden ensimmäisessä osiossa perehdyn laajasti vuorovaikutukseen ja sen laadun merkitykseen lapsen eri kehitysvaiheissa. Teoriaosuuden toisessa osuudessa määrittelen toiminnalliset ja luovat menetelmät, kerron tutkimuksellista taustaa vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukemisesta toiminnallisten ja luovien menetelmien avulla ja lopuksi esittelen toimintapäivään valitut menetelmät ja niiden teoreettisen taustan myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa.

2 VUOROVAIKUTUS

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kahden tai useamman henkilön välistä sanallista kommunikaatiota tai sanatonta viestintää, jolla osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Mönkkönen 2007, 18; Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 20) Sanallisella viestinnällä viitataan puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen ja sen ymmärtämiseen ja sanaton viestintä liittyy ilmeisiin, eleisiin, kehonkieleen sekä muihin kielenulkoisiin viestinnän muotoihin. Vuorovaikutukseen liittyy myös puhutun kielen sanaton oheisviestintä, kuten äänen painotus, äänneet, sointi sekä korkeus. Äänestä voidaan päätellä monenlaisia asioita, sillä se viestii esimerkiksi asennoitumisesta, terveydestä, tunnetilasta, iästä ja sukupuolesta. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 20) Vuorovaikutukseen vaikuttavat myös muun muassa vuorovaikutustilanne, osapuolten välinen suhde, tunteet, temperamentti, persoonallisuuden piirteet, elämäkokemukset ja minäkäsitys. (Toivakka & Maasola 2011, 30) Kaikilla ihmisillä on tarve vuorovaikutukseen ja sitä tapahtuu arjessa aina, kun ihmiset kohtaavat ja ottavat toisiinsa kontaktia. Kaikki ihmissuhteet edellyttävät siis vuorovaikutusta. Ihmisten hyvinvointi ja normaali ihmisen kehittyminen vaatii myös osakseen vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. (Burakoff 2017) Ihmisen normaalin kehittymisen kannalta etenkin vanhemman ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on suuri merkitys.

2.1 Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehityksessä

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikuttaminen alkaa heti lapsen syntymästä. Vauvan ja vanhemman ensimmäisten noin kolmen vuoden aikaista vuorovaikutusta kutsutaan varhaiseksi vuorovaikutukseksi, ja se käsittää kaiken vanhemman ja lapsen välisen yhteisen tekemisen, kokemisen ja olemisen lapsen ensi vuosina. (MLL 2021) Lapsen kehitys ensimmäisten kolmen vuoden aikana on huimaa ja sinä aikana lapsen kokemat ja oppimat asiat rakentavat, muokkaavat ja säätelevät aivojen ja mielen kehitystä erityisellä tavalla (MLL 2019 a). Varhaisen vuorovaiku-

tuksen laatu onkin tutkimustiedon valossa erityisen tärkeää lapsen normaalille kehitykselle. Lapsi tarvitsee varhaisina vuosina oikeanlaista, tarpeisiin vastaavaa huolenpitoa, turvaa ja rakkautta häntä hoitavilta vanhemmiltaan. Se luo lapsen hyvinvoinnille ja terveydelle perustan, jolla on vaikutuksia läpi elämän. Sillä on vaikutuksia esimerkiksi oppimiseen, terveyteen, käyttäytymiseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Jos lapsi taas jää vaille riittävää hoivaa ja huolenpitoa, lisää se riskiä erilaisille psyykkisille ja sosiaalisille ongelmille myöhemmissä kehitysvaiheissa. Maailman terveysjärjestön julkaiseman artikkelin mukaan lapsen saaman riittävän hoidon ja huolenpidon puute on riski esimerkiksi lapsen oppimisvaikeuksille ja sitä kautta aikuisuudessa tulojen vähäisyyteen, mikä vaikuttaa myös tulevien sukupolvien hyvinvointiin. (World Health Organisation 2018, 1–3)

Varhaisten vuosien aikaisen vuorovaikutuksen laatu on erityisen tärkeää myös siitä syystä, että tänä aikana vanhemman ja lapsen välille muodostuu toistuvien vuorovaikutustilanteiden tuloksena erityinen tunnesuhde, jota kutsutaan kiintymyssuhteeksi. Kiintymyssuhdetta voisi kuvailla lapsen tietynlaisena muistijärjestelmänä siitä, miten hänen tarpeisiinsa, tunteisiinsa ja reaktioihinsa on vastattu varhaisien elinvuosien aikana. (Vilén, Seppänen, Tapio, Toivanen 2010, 103) Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen kehityksen kulkuun ja on mallina lapsen tulevissa ihmissuhteissa. (MLL 2021) Kiintymyssuhde vaikuttaa myös siihen, kuinka lapsi hahmottaa maailmaa, omia tarpeitaan ja esimerkiksi miten hän uskaltaa näyttää aikuisena omaa haavoittuvuuttaan (Vilén ym. 2010, 103). Onnistuneen vanhemmuuden ja lapsen parhaan mahdollisen kehityksen keskiössä on turvallisen kiintymyssuhteen kehittyminen vanhemman ja lapsen välille (Hughes & Ritainen 2011, 16). Muita kiintymyssuhdemalleja on tunnistettu olevan välttelevä, riskitriitainen ja kaoottinen kiintymyssuhdemalli, jotka ovat häiriintyneen kiintymyssuhteen muotoja ja ovat seurausta eri tavoin turvattomasta vanhemman vuorovaikutuksesta lasta kohtaan (Duodecim 2020). Turvallinen kiintymyssuhde tukee lapsen kehitystä laajasti, se vaikuttaa muun muassa lapsen fysiologiseen ja emotionaaliseen säätelyyn, itseluottamukseen, sosiaalisiin taitoihin suhteessa ikätove-

reihin, empatiakykyyn, ongelmanratkaisutaitoihin, älylliseen kehitykseen, viestinnällisiin ja kielellisiin taitoihin ja omanarvontunteeseen. Turvallinen kiintymyssuhde vaikuttaa näihin alueisiin merkittävästi myönteisellä tavalla koko lapsuuden ajan ja sen on myös pohja aikuisuuteen. (Hughes & Ritanen 2011, 20)

Kuten voidaan todeta, varhaisen vuorovaikutuksen laadulla ja sen kautta myös kiintymyssuhteen laadulla on merkittäviä vaikutuksia lapsen normaalille kehitykselle, ja varhaisten vuosien aikaiset oppimiskokemukset vaikuttavat jopa lapsen aikuisuudessa saakka esimerkiksi ihmissuhteiden luomisessa. (MLL 2021) Jotta vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta voidaan tukea lapsen myöhemmissä kehitysvaiheissa kaikista parhaiten, on ymmärrettävä myös varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen kehitykseen. Etenkin varhaisina vuosina luodun kiintymyssuhteen laatu määrittelee paljon sitä, kuinka lapsi tulee oppimaan esimerkiksi sosiaalisia taitoja myöhemmissä kehitysvaiheissa. Kuitenkin tärkeää on tietää se, että varhaisten vuosien kokemuksien ei tarvitse määritellä koko loppuelämää, vaan asioita tiedostamalla ja työstämällä voidaan korjata mahdollisia vaurioita ja puutteita varhaisen vuosien ajoilta. (MLL 2021) Vaikka vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta puhuttaessa yleensä viitataan varhaiseen vuorovaikutukseen, ei pidä unohtaa lapsen myöhempien kehitysvaiheiden aikaista vuorovaikutusta ja sen merkitystä lapselle. 0–2-vuotiaana vuorovaikutustilanteet pienen lapsen kanssa ovat pääosin hoivaamiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen liittyviä tilanteita, kuten imetystä, vaipan vaihtoa, peseytymistä ja pukemista. Myöhemmin hoivan rinnalle tulevat ohjaaminen, kasvattaminen ja opettaminen, jotka korostuvat vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. (Aro & Laakso 2011, 60 & Vilén ym. 2010, 140) Lapsen fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden tarpeet, toiminnan ja ihmissuhteiden ennustettavuuden ja jatkuvuuden tarpeet pysyvät ennallaan, vaikka lapsi kasvaa isommaksi. (Sinkkonen 2002, 320) Vanhemman ja lapsen vuorovaikutus ei siis vähene tai muutu vähemmän tärkeäksi lapsen kasvaessa isommaksi, se vain muuttaa muotoaan.

Opinnäytetyön kohderyhmän lapset olivat 3–10-vuotiaita, eli noin leikki- ja alakouluikäisiä lapsia, jolloin on aiheellista kertoa enemmän näiden ikäkausien aikaisista kehitysvaiheista, ja millaista vanhemman vuorovaikutusta lapsen normaali kehitys edellyttää.

2.2 Leikki-ikäinen lapsi ja vanhemman tehtävät

Leikki-ikäisenä, eli noin 3–6 –vuotiaana lapsi kehittyy entistä itsenäisemmäksi ja omatoimisemmaksi. Leikki-ikä on myös lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimisen ja harjoittelun aikaa. Lapsi oppii hallitsemaan näitä taitoja hiljalleen vuorovaikutuksessa ympärillään olevien muiden lasten ja aikuisten kanssa, kun lapsen kiinnostus muita ihmisiä kohtaan alkaa lisääntyä. Tänä aikakautena tapahtuu paljon erilaisia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia. Fyysinen kehitys on siinä pisteessä, että lapsi oppii leikki-ikänsä alkupuolella kuivaksi vaipoistaan ja kävely ja puhuminen alkavat sujua jo hyvin. Liikkuminen onkin tänä kautena varsin aktiivista ja riehakasta. (Korhonen 2021) Lapsi opettelee erilaisia karkea- ja hienomotorisia taitoja, kuten syömistä, kiipeilyä ja vaatteiden pukemista. (Mieli 2022 a) Leikki-ikänsä alussa, noin kolmevuotiaana lapsella alkaa yleensä niin kutsuttu uhmaikä ja tahtomakausi, joka on tärkeä vaihe lapsen itsenäistymiskehityksessä. Lapsi opettelee ilmaisemaan omaa tahtoaan ja opettelee myös sen säätelyä. Tahdon ilmaiseminen on usein voimakasta ja samalla lapsi myös kokeilee vanhempiansa rajoja, ja saattaa reagoida voimakkaasti kieltoihin ja rajoituksiin. Uhma ja voimakas tahtominen laantuvat lapsilla usein 4–5 –vuotiaana. (MLL 2019 b) Turvallisten rajojen asettaminen esimerkiksi arkirytmiiin ja käyttäytymiseen leikki-ikäiselle on hyvin tärkeää, sillä se luo turvallisuuden tunnetta lapselle ja rajoista kiinni pitämisellä myös voidaan ennaltaehkäistä ylimääräisiä lapsen tunnepurkauksia (Perheiden Raahe 2022 a). Leikki-ikäinen lapsi on aktiivinen ja touhukas, ja haluaa kokeilla ja oppia paljon uusia asioita. Kuitenkin oman osaamisen rajallisuuden oivaltaminen voi aiheuttaa voimakkaitakin pettymyksiä ja huonommuuden tunteita, ja lapsi tarvitsee paljon kehuja omasta toiminnastaan ja hyväksyntää ja ihailua vanhemmiltaan, jotta luottamus omiin kykyihin kasvaa. (MLL 2022 a) Noin 3–4 –vuotiaana muiden lasten

leikkiseura alkaa kiinnostaa yhä enemmän, ja näin myös sosiaaliset taidot alkavat kehittyä yhä paremmiksi. Kavereista alkaa tulla yhä tärkeämpiä, mutta silti vanhemmat ovat lapselle tärkeimmät ihmiset hänen elämässään, ja lapsi tarvitsee vanhempiaan myös näiden sosiaalisten taitojen opettelussa. Lapsi tarvitsee vanhemmiltaan runsaasti myös hellyyttä, yhdessäoloa ja hassuttelua. (MLL 2017 b) Lapsi alkaa olla leikki-ikänsä loppupuolella monessa asiassa jo pärjäävä, itsenäinen ja muiden ihmisten huomioiminen lisääntyy entisestään esimerkiksi yhteistyökyvyn lisääntymisenä. Kuitenkin vanhemmat ovat yhä tärkeitä ja lapsi kaipaa tukea esimerkiksi omatoimiseen leikkiin, sosiaaliseen ja moraaliseen kehitykseen. Tämän ikäisellä lapsella on vilkas mielikuvitus, joka voi toisinaan aiheuttaa myös erilaisia pelkoja. Lapsi myös pahoittaa mielensä varsin herkästi. (MLL 2022 b; MLL 2019 c)

Vanhempien tärkeimpiä tehtäviä lapsen leikki-ikässä ovat erityisesti lapsen tunne- ja vuorovaikutustaidoissa opettaminen ja tukeminen, rajojen asettaminen, itse-tunnon kehittymisen tukeminen sekä myös hoivan ja läheisyyden antaminen lapselle. Tunnetaitoja ovat erilaisten tunteiden sanoittaminen, ilmaiseminen ja säätely (Mieli 2022 a). Leikki-ikässä lapsi opettelee uusia taitoja, ja näiden taitojen harjaantuminen vie aikansa. Uusien taitojen opetteluun kuuluvat myös epäonnistumiset ja pettymykset. Lapselle erilaiset pettymyksen ja epäonnistumisen tunteet ovat voimakkaita tunnekokemuksia ja erilaiset tunnepuuskat ovat tavallisia. Tämä vaatii vanhemmalta malttia ja ymmärrystä, ja vanhemman on tärkeää sanoittaa lapselle näitä tunteita ääneen ja tarjota lapselle lohdutusta ja rauhoittumista. Etenkin uhmaiässä tunnepurkaukset ovat yleisiä, mutta vanhemman myötätun-
sella läsnäololla lapsen erilaisia tunteita on helpompi käsitellä. (MLL 2019 b; Mieli 2022 a) Uusien asioiden opettelussa ja omatoimisuuden kehittyessä vanhemman on tärkeää myös asettaa rajoja lapsen toiminnalle ja riehakkaalle käytökselle. Vanhempi luo turvallisuuden tunnetta lapselle sillä, että hän tekee päätöksiä esimerkiksi vuorokausirytmistä, lapsen vastustuksista huolimatta. (Mieli 2022 a) Rajojen asettamisen lisäksi vanhemman tulee kuitenkin antaa myös lapselle tilaa ilmaista omaa tahtoaan, jotta lapselle kehittyy totuudenmukainen kuva itsestään ja taidoistaan ja lapsi ymmärtää mikä on hyväksyttyä ja oikeaa käytöstä (MLL 2019 b).

Lapsi nauttii omien taitojensa esittelystä. Lapsi on kuitenkin myös herkkä ja omien kykyjen vajavaisuuden huomaaminen voi aiheuttaa hänessä alakuloa. Siksi hyvien asioiden ja uusien taitojen huomaaminen, kehuminen, kiitokset ja kannustaminen vanhemman toimesta edistävät lapsen hyvää itsetuntoa. (Korhonen 2021) Myös fyysinen kosketus, hellyys ja huolenpito on leikki-ikäiselle lapselle yhä tärkeää, vaikka leikki-ikä edetessä lapsi kasvaakin jo melko itsenäiseksi vanhemmistaan. Fyysinen kosketus, hellyys ja huolenpito ovat tärkeä osa myös tunnetaitojen opettelussa, rajojen asettamisessa sekä itsetunnon tukemisessa. Niiden avulla lapsi tuntee olevansa tärkeä ja rakastettu. (MLL 2022 c; MLL 2019 c; MLL 2019 b) Vuorovaikutustaitoja lapsi oppii kotona sekä myös muiden lasten kanssa vuorovaikutuksessa. Vanhemman on tärkeää opettaa lapselle erilaisia sosiaalisia taitoja. Ujommalle lapselle olisi hyvä järjestää tilaisuuksia olla vuorovaikutuksissa muiden lasten kanssa ja rohkeampaa ja määrätietoisempaa lasta on syytä opettaa ottamaan muut paremmin huomioon. (MLL 2017 b) Lapsi oppii myös paljon mallioppiamalla vanhemman käytöstä. Lapsi usein roolileikeissään saattaa jäljitellä vanhempaansa ja lapsi hakee myös esimerkiksi moraalisisille käsityksilleen vanhemmiltaan vahvistusta. (MLL 2018) Lapsi myös harjoittelee tunteiden ilmaisua, osoittamista ja käsittelyä vanhemman esimerkkien kautta (Perheiden Raahe 2022 a) Siksi vanhemman vuorovaikutus lasta kohtaan ei ole yhdentekevää.

2.3 Alakouluikäinen lapsi ja vanhemman tehtävät

Alakouluikäisenä suurin muutos lapsen elämässä on esikoulun ja peruskoulun alkaminen. Lapsi tulee entistä enemmän tietoisemmaksi ympäröivästä maailmasta ja lapsen elämä alkaakin suuntautua kodista ja perheestä enemmän kavereihin ja kodin ulkopuoliseen maailmaan. (Korhonen 2021; Perheiden Raahe 2022 b) Lapsi irtautuu yhä enemmän vanhemmistaan ja kaverit ja harrastukset alkavat kiinnostaa. Alakouluikä alkaessa, eli tarkemmin ilmaistuna esikouluikässä lapsella alkaa itsenäistymiskausi, joka voi ilmetä ikään kuin uutena uhmaikänä. Tunteet voivat aihdella ja olla hyvinkin ristiriitaisia. Lapsi voi välillä takertua vanhempia, kun

taas joskus voi hyvinkin kapinoida aikuisen asettamia rajoja vastaan. Lapsi kuitenkin vielä tarvitsee aikuisen läheisyyttä, hyväksyntää ja turvaa. (MLL 2022 d; MLL 2019 d) Peruskoulun alkaessa ja edetessä lapsesta tulee tasaisempi ja joustavampi ja tunteiden hallitsemisesta tulee yhä helpompaa lapselle. Kuitenkin myöhemmissäkin vaiheissa lapsi voi kaivata vanhemmalta tukea tunteiden käsittelyyn ja sanoittamiseen, sillä tunteet voivat vielä ailahtella toisinaan. (MLL 2019 e) Lapselle alakouluikä on aktiivista ja omatoimista aikaa, jolloin lapsi alkaa kiinnostua yhä enemmän uusista asioista ja haluaa oppia uusia taitoja. Lapsi on jo hyvin kyvykäs, ja erilaiset arjen taidot sujuvat jo hyvin. Kuitenkin lapsi tarvitsee runsaasti kannustusta, kehuja ja onnistumisen kokemuksia, jotta luottamus omiin kykyihin kehittyy. Tässä vaiheessa lapsi oppii myös yhä paremmin sietämään pettymyksiä ja epäonnistumisia. (Korhonen 2021; Perheiden Raahe 2022 b) Tässä ikävaiheessa harrastukset ja harrastukset ovat lapselle tärkeitä. Lapsi toimii yhä enemmän ympäristöissä, joissa vanhempi ei ole mukana, jolloin itsenäisyys lisääntyy. Kuitenkin myös oma aika ja itsenäinen puuhastelu on tärkeää lapselle. (Mieli 2022 b) Vaikka lapsi on jo taitava ja melko itsenäinen, on alakouluikäiselle tyypillistä myös omissa kyvyissä epärointi ja vertailu muihin ihmisiin.

Vanhempien tärkeimpiä tehtäviä lapsen alakouluikäisessä ovat muun muassa itsenäisyyden, omatoimisuuden ja uusien taitojen oppimisessa tukeminen ja kannustaminen, lapsen tasapainoisen arjen sujumisesta huolehtiminen ja rajojen asettaminen, läsnäolo ja kuuntelu, tunnetaidoissa tukeminen, myönteisen palautteen antaminen sekä hellyyden ja läheisyyden antaminen. Itsenäisyyttä, omatoimisuutta ja uusien taitojen oppimisessa tukiessa vanhemman on syytä antaa lapselle tilaisuuksia oppia uutta ja antaa kotona enemmän vastuuta lapselle erilaisten askareiden ja tehtävien tekemisen muodossa (Perheiden Raahe 2022 b). Myös koulutyössä ja harrastuksissa tukeminen tukee lapsen itsenäisyyttä (MLL 2022 d). Lapsen tasapainoisen arjen sujumisella tarkoitetaan sitä, että vanhempi suojaa lastaan ylimääräisiltä virikkeiltä ja stressiltä huolehtimalla siitä, että lapselle jää aikaa koulun ja harrastusten ja kavereiden näkemisen lisäksi myös kiireetöntä aikaa kotona. Rajojen asettamista on se, että yhteisiä kodin pelisääntöjä, kuten ruutuajan,

kotiintuloajan, nukkumaanmenoajan sääntöjä on asetettu ja niitä noudatetaan (Perheiden Raaha 2022 b; Mieli 2022 b). Lapsi alakouluikäisenä hallitsee jo melko hyvin tunteitaan, mutta toisinaan lapsi voi kokea herkästi alemmuuden tunnetta, pelätä epäonnistumisia ja vaatia itseltään liikaa. Lasta voivat huolettia myös erilaiset elämään ja kuolemaan liittyvät kysymykset. Siksi lapsi tarvitsee vanhemmiltaan osakseen kannustusta, kehuja, kuuntelua, vanhemman läheisyyttä ja turvaa sekä vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. (MLL 2019 d)

2.4 Myönteisen vuorovaikutuksen merkitys vanhemman ja lapsen välillä

Vanhemmuus on vuorovaikutusta lapsen kanssa. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tapahtuu arjen kohtaamisissa, joissa vaihdetaan ja välitetään tietoa ja tunteita osapuolelta toiselle. Vanhemman tehtäviä tarkastellessa esimerkiksi tunnetun Vanhemmuuden roolikartan avulla huomataan, kuinka vanhemman rooleissa elämän opettajana, ihmissuhdeosaajana, rajojen asettajana, huoltajana, rakkauden antajana kaikkine alaroleineen, on vuorovaikutus hyvin olennainen osa vanhemmuuden roolien toteutumisessa (Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 1999).

Vanhemmuus ei kuitenkaan ole pelkkää yksisuuntaista kasvatusta ja tekoja, vaan vanhemmuus on myös tunneasia (Korhonen 2008). Luvuissa 2.1, 2.2 ja 2.3 oli tietoa varhaisesta vuorovaikutuksesta sekä leikki-ikäisen ja alakouluikäisen lapsen kehitysvaiheista, ja millaisia tehtäviä vanhemmilla on heidän pyrkiessään tukemaan lapsen normaalia kehitystä kyseisien ikäkausien aikana. Kuten huomataan, lapsen normaali kehitys edellyttää myönteistä vuorovaikutusta, kuten kannustusta, kehuja, fyysistä läheisyyttä, ihailua, myötätuntoa, läsnäoloa ja kuuntelun taitoa. Tämänkaltaisen myönteisen vuorovaikutuksen avulla voidaan tukea esimerkiksi lapsen normaalin itsetunnon kehittymistä. (MLL 2017 a)

Myönteistä vuorovaikutusta on vanhemman sensitiivinen ja responsiivinen vuorovaikutustyyli. Vanhemman sensitiivinen ja responsiivinen vuorovaikutustyyli tarkoittaa sitä, että lapsen kaikkiin tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti, lapsi saa

osakseen huomiota ja rakkautta, ja hänelle tulee tunne siitä, että vanhempi aidosti pitää lapsen seurasta. Se on lapsen kehityksen kannalta ihanteellisin vuorovaikutuksen tyyli, joka myös edistää turvallisen kiintymyssuhteen luomista. Myönteistä vuorovaikutusta on se, että vanhemmalla on kykyä muodostaa vastavuoroinen yhteys lapseen. Hän esimerkiksi muodostaa katsekontaktia, vastaa lapsen tarpeisiin esimerkiksi huomaamalla ja reagoimalla fyysisiin tarpeisiin ajoissa, huomioi lapsen aloitteita eikä vaadi ikään nähden kohtuuttomia asioita. Vanhempi myös osoittaa vilpittömästi rakkauttaan lasta kohtaan. Hän esimerkiksi päivittäin katsoo ja ihailee lasta ja haluaa olla kontaktissa lapsen kanssa esimerkiksi leikkien. Eleet, ilmeet, kosketus ja tunneilmaisut viestivät myönteisyyttä ja lämpöä lasta kohtaan. (Vilén ym. 2010, 134) Myönteinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on pääosin sanatonta viestintää, joka voi olla lapselle jopa merkityksellisempää kuin itse sanat. Vanhemman rakkaus lasta kohtaan välittyy erityisesti kosketuksen ja katseiden kautta. Myönteinen vuorovaikutus viestittää lapselle sitä, että hän on rakastettu ja hyväksytty juuri tuollaisenaan. (Korhonen 2008, 1)

Myönteinen vuorovaikutus viestittää hyvästä vanhemmuudesta. Hyvä vanhemmuus on tärkein lapsen kehitystä suojaava tekijä. Euroopan komission laatiman artikkelin mukaan lämmin ja kannustava vanhemmuus on yhteydessä lapsen parempaan emotionaaliseen hyvinvointiin ja resilienssiin eli psyykkiseen palautumiskykyyn. Lämmin ja kannustava vanhemmuus voi suojata lasta esimerkiksi lapsen koulukiusaamisen, perheen köyhyyden ja parisuhdeväkivallan ja jopa seksuaalisen väkivallan aiheuttamilta haitoilta. Lisäksi artikkelin mukaan lämpimän ja hoivaavan aikuisen puute voi olla lapsen hyvinvoinnille jopa yhtä haitallista, kuin ankaran ja kaltoinkohteleavan aikuisen kasvatus. (European Commission 2019, 2) Myönteinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä ennaltaehkäisee monenlaisia ongelmia ja edesauttaa lapsen normaalia kehitystä ja koko perheen hyvinvointia. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen hoito on todettu olevan tehokas keino ehkäistä ja korjata lasten mielenterveysongelmia (Mäkelä & Salo 2011). Myönteisellä vuorovaikutuksella, kuten hyvän huomioimisella, kehumisella ja kannustamisella

edistetään myös lapsen uusien taitojen omaksumista sekä terveen itsetunnon kehittymistä, sillä kehujen ja kannustamisen avulla lasta voidaan auttaa luomaan itsestään myönteinen minäkuva ja silloin lapsi saa motivaatiota jaksaa ponnistella vaikeampienkin tehtävien läpi (Webster-Stratton 2006, 41).

Myös esimerkiksi lapsen itsesäätelykyvyn kehittyminen vaatii osakseen myönteistä vuorovaikutusta vanhemmalta. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen laatu ja vanhempien toiminta ovat nimittäin merkittävimmät ulkoiset tekijät, jotka vaikuttavat lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen (Aro & Laakso 2011, 63). Itsesäätelykyvyllä on monta määritelmää. Aron ja Laakson (2011, 10) teoksessa itsesäätely määritellään ihmisen kykyä säädellä tunteitaan, motivaatiotaan, halujaan, suorituksiaan, impulssejaan, tarkkaavaisuuttaan ja ajatuksiaan. Vanhempien toiminnassa lapsen itsesäätelykyvyn kehityksen näkökulmasta keskeistä on herkkyys lapsen tarpeiden aistimiseen ja niiden vastaamiseen, lasten kasvatuksen ja ohjauksen lämpimyys sekä ohjauskeinot, jotka tukevat lapsen kognitiivista kehitystä. Lapsen itsesäätelykyvyn normaaliin kehitykseen vaaditaan siis myönteisyyttä, herkkyyttä, johdonmukaisuutta ja läsnäoloa. (Aro & Laakso 2011, 64–65)

Vanhemman kielteinen vuorovaikutus lasta kohtaan puolestaan voi aiheuttaa ongelmia lasten kehityksessä. Lapsille on ominaista matkia näkemäänsä ja kuulemaansa, ja tällöin he helposti saattavat omaksua vanhempiensa käyttäytymismalleja ja ajattelutapoja itselleen. Jos vanhempien kasvatusta ja vuorovaikutusta on hyvin kielteistä ja kriittistä lasta kohtaan, lapset saattavat omaksua tämän kriittisen ja kielteisen sisäisen puhutavan itseään kohtaan. Tämä voi vaikuttaa myös terveen itsetunnon kehitykseen kielteisellä tavalla. (Webster-Stratton 2006, 42)

Myönteinen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä on monen tekijän summa, ja siksi se voi joskus ajautua negatiiviselle kehälle. Joskus esimerkiksi hyvän huomioon ja myönteisen palautteen antaminen arjessa voi olla haasteellista, etenkin, jos vanhemmuutta painavat erilaiset haasteet, kuten väsymys, stressi tai muut elämäntilannetekijät. Negatiivinen vuorovaikutus voi näkyä esimerkiksi kommenteluna tai lisääntyneinä rangaistuksina lapsille. Muutos myönteisempään

suuntaan lähtee aina vanhemmista käsin, ja se vaatii muutoksia ajatusten kanssa työskentelyä, että kokemuksellista oppimista konkreettisen toiminnan avulla. Myönteisen vuorovaikutuksen rakentumisessa etenkin yhteisillä jaetun ilon kokemuksilla on suuri merkitys. Jaettujen ilon kokemuksilla vanhemman mielikuva ja suhtautuminen lapseen voi muuttua myönteisempään suuntaan. Kun vanhempi näkee lapsensa nauttivan vanhemman seurasta, saa vanhempi tästä myönteistä palautetta itselleen siitä, että hän on lapselle tärkeä ja hän on vanhempana onnistunut. Lapsikin voi puolestaan tuntea itsensä tärkeäksi ja rakastetuksi, kun näkee vanhempansa iloitsevan lapsen seurasta. (Korhonen & Holopainen 2015, 16–17)

3 TOIMINNALLISET JA LUOVAT MENETELMÄT

Sosiaalialalla keskustelulla on keskeinen rooli asiakastyössä. Joskus keskustelumenetelmät eivät kuitenkaan syystä tai toisesta tuota tulosta. Useat ihmiset eivät esimerkiksi ole tottuneita keskustelemaan ja pohtimaan asioistaan syvällisesti, vaikka asiakassuhde ja yhteistyö muutoin olisivatkin toimivia. Näissä tilanteissa voi olla hyödyllistä ottaa käyttöön toiminnalliset menetelmät. Toiminnallisista menetelmistä puhuttaessa käytetään myös nimityksiä elämykselliset, luovat ja ilmaisulliset menetelmät. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 191–192) Toiminnalliset menetelmät ovat siis vaihtoehto perinteiselle keskustelulle, ja niissä oleellista on se, että ihminen on itse osallistumassa ja luomassa. Joskus toiminnallisuus voi avata ihmisessä puolia, joita ei keskustellessa kyetä edes ilmaisemaan. Toiminta luo elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia ja siinä luovuus ja mielikuvitus pääsevät valloilleen. Myös tunteet, arvot ja asenteet voivat tulla tekemisen kautta paremmin esille ja niitä on helpompi ilmaista tekemisen kautta kuin puhumalla. (Järvinen ym. 2012, 192) Raatikainen ym. toteavat teoksessaan (2020, 156) että toiminnalliset työtavat eivät itsessään ole asiakasprosessin tavoite, vaan ne toimivat ikään kuin työvälineinä sekä monipuolisina kohtaamisen ja yhdessäolon keinoina.

Toiminnallisiin menetelmiin kuuluvat erilaiset luovat, eli taidelähtöiset, menetelmät. (Järvinen ym. 2012, 192) Luovilla menetelmillä tarkoitetaan muun muassa kuvallista ilmaisua, musiikkia, tanssia, draamaa, sanataidetta, luovaa kirjoittamista ja yhteisöteatteria (Nietosvuori 2008, 135). Luovalla toiminnalla ja taiteella on todettu olevan paljon myönteisiä vaikutuksia ihmisten hyvinvointiin. Se lisää muun muassa osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemista, tasa-arvoa ja toisten ihmisten kohtaamista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015, 35) Siksi niiden käyttö sosiaalialalla on perusteltua. Luovat menetelmät antavat toiminnalle monia mahdollisuuksia. Luovuuden kautta voi tehdä omat ajatuksensa, tunteensa ja muistonsa näkyviksi, ja tätä kautta voidaan käsitellä myös hyvin kipeitä asioita. (Airaksinen, Ala-Vannesluoma, Karkkulainen, Kastu & Pirhonen 2015, 11) Taiteen tekemiseen

liittyy usein aktiivista osallistumista ja elämyksellisyyttä, jolloin taide myös rakentaa ihmisten yhdessäoloa ja vuorovaikutusta. Luovan toiminnan tulos ei ole oleellista, vaan se mitä työskentelyprosessin aikana tapahtuu. (Nietosvuori 2008, 136–137; THL 2021)

3.1 Toiminnalliset ja luovat menetelmät vuorovaikutuksen tukemisessa

Tutkimus- ja teorian tiedon etsimisen vaiheessa huomattiin, että toiminnallisista ja luovista menetelmistä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä näiden menetelmien käyttöä työntekijän ja asiakkaan välisen vuorovaikutus- ja yhteistyösuhteen luomisen tai vahvistamisen välineenä. Esimerkiksi Mirka Linnan vuoden 2016 sosiaalityön pro gradu tutkimuksessa ”Sinisiä banaaneja ja Tiskiharja-Tarzaneita: Luovan vuorovaikutuksen mahdollisuudet lastensuojelun sosiaalityössä” tutkittiin luovien menetelmien käyttöä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden ja lapsiasiakkaiden vuorovaikutussuhteen luomisessa. Tutkimus oli laadullinen tutkimus, ja aineisto kerättiin teemahaastattelujen avulla seitsemältä eri sosiaalityöntekijältä. Työntekijän ja lapsen vuorovaikutussuhteen rakentaminen koettiin erittäin haasteelliseksi, ja suurin osa käytti luovia menetelmiä lähinnä tiedon keräämiseksi lasten elämästä, ja vain harvempi käytti niitä lasten itseilmaisun ja vaikeiden asioiden käsittelyn apukeinona. Kuitenkin luovat menetelmät koettiin esimerkiksi hyväksi ”alkulämmittelyiksi” ensimmäisten tapaamiskertojen yhteydessä, sillä menetelmien käytön koettiin vähentävän lapsen jännitystä uuden työntekijän kanssa. Menetelmät koettiin myös hyväksi keinoiksi päästä lähemmäs lapsen kokemusmaailmaa. Eri menetelmiä kokeillessa työntekijä oppii tunnistamaan, mistä toiminnasta lapsi pitää ja millaisia havaintoja lapsi tekee ympäristöstään. Samalla saattoi löytyä jokin yhteinen tekeminen, joka saattoi avata keskusteluyhteyden paremmin lapsen kanssa. Etenkin lasten kanssa keskustelu ei välttämättä ole se toimivin keino hyvän vuorovaikutussuhteen luomisessa. Joillekin lapsille puhuminen voi olla jopa mahdotonta erilaisten kommunikaatio-ongelmien tai kielenkehityksen puutteiden vuoksi, jolloin luovat ja toiminnalliset menetelmät tarjosivat heille uusia välineitä

itsensä ilmaisuun. Toiminnalliset ja luovat menetelmät soveltuvat siis varsin hyvin työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen luomisessa. (Linna 2016)

Toiminnallisten ja luovien menetelmien käytöstä vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa löytyi näyttöä niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin tutkimuksessa. Gavron ja Mayselless (2018) selvittivät tutkimuksessaan vanhemman ja lapsen yhteismaalaamisen menetelmän (Joint Painting Procedure) vaikutuksia vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Tutkimuksen kohderyhmänä oli 87 äiti-lapsi-paria ja lapset olivat iältään 9–12-vuotiaita. Menetelmän käytön havaittiin aiheuttavan useita erilaisia myönteisiä muutoksia vanhemman ja lapsen väliselle suhteelle, ja muutokset olivat nähtävissä jo maalausprosessin aikana. Menetelmän kokeilu oli vanhemmille ja lapsille mieluisaa, mutta lisäksi se esimerkiksi lähensi vanhempaa ja lasta parantamalla heidän välistänsä ilmapiiriään, vahvisti heidän mentalisaatiokykyään, sekä antoi vanhemmalle ja lapselle uudenlaisen tavan kommunikoida ja olla vuorovaikutuksissa keskenään. Taidteen käyttö myös rohkaisi itseilmaisua ja tunteiden näyttämistä, tuki tunnesäätelyä sekä lisäsi yhteistyötä vanhemman ja lapsen välillä. Tutkimustulokset osoittavat, että taidelähtöisillä menetelmillä voidaan saada merkittäviä myönteisiä muutoksia aikaan vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, ja kuinka tärkeä työmenetelmä taide on perhepsykoterapian ja taidepsykoterapian kentällä. (Gavron & Mayselless 2018)

Suomessa vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukemiseen on käytetty menetelminä esimerkiksi erilaisia vanhemmuusinterventioita. Eräs tunnettu esimerkki tästä on suomalaisen perheneuvolan psykologi Satu Korhosen ja pikkulapsiperheiden psykologi Laura Holopaisen kehittämistyön tuloksena syntynyt vanhemmuusryhmä *Vanhempana vahvemaksi – kohti myönteistä vuorovaikutusta*. (Kasvun tuki 2022) Ryhmä on suunnattu noin 3–9-vuotiaiden lasten vanhemmille, jotka kokevat vanhemmuuden haasteita. Ryhmä soveltuu parhaiten matalan kynnyksen varhaisen tuen interventioksi, ja siihen voivat osallistua

molemmat vanhemmat. Ryhmän tarkoituksena ja perusideana on lisätä myönteistä vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä ja lisätä vanhemman auktoriteettia kasvatustilanteissa. Vanhemmat saavat lisäksi ryhmässä vertaistukea muilta vanhemmilta. (Korhonen & Holopainen 2015, 34) Ryhmän teoreettisena viitekehysenä on etenkin kiintymyssuhdeteoria, ja ryhmän toiminnalla pyritäänkin vahvistamaan niitä vanhemmuuden piirteitä, jotka ovat yhteydessä lapsen turvallisen kiintymyssuhteeseen (Korhonen & Holopainen, 6). Yksi keskeisimmistä vanhemmuusryhmän anneista on toiminnalliset vuorovaikutusleikit, joiden käyttöön vanhempia pyritään kannustamaan ja valmentamaan. Vuorovaikutusleikit ovat intensiivistä yhdessäoloa vanhemman ja lapsen välillä, jossa vanhempi antaa jakamatonta huomiota ja läsnäoloa lapselleen. Vuorovaikutusleikeissä korostuvat etenkin sanattoman vuorovaikutuksen elementit, kuten katse ja kosketus. Vuorovaikutusleikkien on tarkoitus luoda jaetun ilon kokemuksia vanhemman ja lapsen välillä (ks. s. 23). Vuorovaikutusleikkien teoreettinen tausta taas pohjautuu vuorovaikutusterapiaan, jossa vuorovaikutusleikkejä käytetään osana esimerkiksi lasten kiintymyssuhdehäiriöiden ja käytöshäiriöiden hoitoa. (Jernberg & Booth, 2003) Jaetun ilon kokemukset ja etenkin siihen yhdistetty myönteinen kosketus ja leikkilisyys, tukevat lapsen turvallista kiinnittymistä vanhempaan ja tukee myös hyvää neurobiologista kehitystä. (Korhonen & Holopainen 2015, 28)

3.2 Toimintapäivään valitut toiminnalliset ja luovat menetelmät

Opinnäytetyön toiminnallisessa osuudessa käytettyjen toiminnallisten ja luovien menetelmien teoriatausta perustuu osittain näiden luvun 3.1. lopussa mainittujen vuorovaikutusleikkien teoriataustaan, eli toimintapäivään valittujen menetelmien on tarkoitus ikään kuin jäljitellä näitä vuorovaikutusleikkejä vanhemman ja lapsen välillä. Toimintapäivän toiminnan tarkoituksena oli pyrkiä luomaan vanhemman ja lapsen välille näitä jaetun ilon kokemuksia, jossa tapahtuu myönteisen vuorovaikutuksen elementtejä, kuten myönteistä kosketusta, läsnäoloa, yhdessä tekemistä, leikkilisyttä, liikunnallisuutta, kuuntelua sekä yhteistyötä. Tällä tavalla toiminnalla on tarkoitus tukea myönteistä vuorovaikutusta.

Toimintapäivään valittujen menetelmien valintaan vaikutti ensisijaisesti menetelmien teoreettinen näyttö myönteisen vuorovaikutuksen tukemisessa. Menetelmiä pyrittiin myös valitsemaan asiakaslähtöisesti asiakkaiden tuen tarpeet sekä kohderyhmän lasten ikähaitari huomioiden. Lisäksi menetelmien valintaan vaikuttivat myös hankkeen työntekijöiden toiveet, toteuttamisen helppous ja suorittamisen kesto, oma henkilökohtainen kiinnostus menetelmiä kohtaan sekä halu valita monipuolisesti menetelmiä toimintapäivään mukaan. Seuraavissa osuuksissa on avattu näiden menetelmien teoreettista taustaa.

3.3 Sadutus

Sadutus on alun perin suomalaisen Monika Riihelän keksimä menetelmä, jonka avulla lapset, nuoret ja aikuiset sadutettavat muokkaavat ajatuksiaan tarinaksi. Sadutuksessa keskeistä on vastavuoroinen ja aktiivinen kuuntelu, kerronta, toisen ajatusten vakavasti ottaminen sekä yhdessä tekeminen. Se on siis vastavuoroiseen toimintakulttuuriin johdatteleva menetelmä, jonka avulla voidaan parantaa vuorovaikutusta lisäämällä aktiivista kuuntelua, kuulluksi tuleamista ja läheisyyttä. Menetelmällä voidaan myös kohdata toinen osapuoli paremmin. (Karlsson 2013, 18–20) Sadutuksen avulla voidaan myös tukea lapsen puheen kehitystä, itseilmaisua ja itseluottamusta, kun lapsille annetaan mahdollisuus ilmaista ajatuksiaan ja kokemuksiaan vapaasti tarinan muodossa. Sitä kautta sadutus myös lisää kommunikaatiota kahden ihmisen välillä. (Rauhankasvatusinstituutti 2022) Sadutusta käytetään erityisesti lasten kanssa, mutta se soveltuu myös kaikenikäisten ihmisten kanssa toimimiseen. Sadutuksen perusideana on se, että toinen osapuoli saduttaa, eli kuuntelee toista osapuolta aktiivisesti ja kirjaa kuulemansa kertomuksen sanatakkasti ylös, ja toinen toimii sadutettavana, eli oman tarinansa kertojana. (Karlsson 2013, 18–20)

Sadutuksen perusohje menee niin, että saduttaja ohjeistaa sadutettavaa kertomaan haluamansa tarinan, joka voi sisällöltään olla juuri sellanen kuin sadutettava itse haluaa. Sadun kertomisen jälkeen saduttaja lukee valmistuneen sadun ääneen ja satuun voidaan sen jälkeen tehdä sadutettavan toiveiden mukaiset lisäykset ja

korjaukset. Saduttaja ei esitä lisäkysymyksiä, ei anna kertomukselle valmista aihetta tai esimerkiksi kehota lasta pidemmän tarinan kertomiseen, vaan pysähtyy kuulemaan lasta ja kirjaa ylös kaiken kuulemansa. Satu voi ja saa olla vaikkapa vain yhden sanan mittainen, kaikki päätäntävalta on sadutettavalla. (Karlsson 2013, 24) Sadutukseen voi aloittamisen helpottamiseksi kuitenkin tarjota esimerkiksi mielenkiintoisia kuvia tai esineitä satujen virikkeeksi. (Vehkalahti & Seurakuntien lapsityön keskus 2007, 18) Sadun kerronnan jälkeen voidaan tarina-alustalle halutessa kirjata lapsen etu- ja sukunimi, ikä, kerrontapaikka, päivämäärä, kirjaaja ja muut kuulijat. (Karlsson 2013, 24) Lapset osallistuvat yleensä innokkaasti sadutukseen, sillä heidän kertomuksensa ylös kirjaaminen ja ääneen lukeminen tekee heidän ajatuksistaan arvokkaita ja lapset kokevat, että he tulevat aidosti kuunnelluiksi ja kohdatuiksi (Vehkalahti & Seurakuntien lapsityön keskus 2007, 18).

Sadutus valikoitui menetelmänä mukaan sen vuoksi, että se tukee myönteistä vuorovaikutusta lisäämällä kuuntelun taitoa, kuulluksi tulemistä sekä aitoa läsnäoloa vanhemman ja lapsen välillä. Sadutus rohkaisee vuorovaikutukseen ja sillä on myös ryhmäännyttävä ja yhteishenkeä vahvistava vaikutus (Airaksinen ym. 2015, 27) Sadutuksen toteuttaminen on myös varsin helppoa ja menetelmä sopii kaikentyyppisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Tämä voi houkutella vanhempia kokeilemaan menetelmää myöhemminkin.

3.4 Satuhieronta

Satuhieronta on hyvin tunnettu menetelmä, jonka avulla voidaan sen keskeisen elementin, kosketuksen, avulla rakentaa parempaa yhteyttä hierottavaan. Satuhieronnassa sadut, lorut ja tarinat ”kosketuskuvitetaan” kevyen hieronnan kautta hierottavan keholle. Satuhieronnan avulla luodaan rauhallinen, arvostava ja lämmin kohtaaminen lapsen tai muun henkilön kanssa. Se rentouttaa osapuolia ja luo läsnä olevaa kohtaamista ilon ja leikkisyyden kautta. Menetelmä siis kannustaa fyysisen kosketuksen antamiseen. Fyysisellä kosketuksella on todettu olevan äärimmäisen tärkeä rooli lapsen kehittymisen kannalta. Myönteinen kosketus edistää niin psyykkistä ja emotionaalista hyvinvointia, mutta se säätelee myös fyysisiä

kehitystä (Jernberg & Booth 2003, 64). Satuhieronnalla on todettu olevan lukuisia positiivisia vaikutuksia. Siitä on apua muun muassa sosiaalisten taitojen ja empatiakyvyn oppimisessa, itsetunnon tukemisessa, vanhemmuuden haasteissa, keskittymis- ja oppimiskyvyn paranemisessa, kiintymyssuhteen ja luottamuksen vahvistumisessa sekä aikuisen ja lapsen välisen yhteyden ja läheisyyden parantumisessa. (Satuhieronta 2022; Tuovinen 2014, 12–13) Siksi menetelmä sopii hyvin vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Satuhieronnan tärkein edellytys on toisen lupa hieronnalle sekä vapaaehtoisuus. Lasta tai jotakuta muuta ei pidä houkutella tai painostaa kokeilemaan hierottavana olemista. Lisäksi satuhieronnalle on syytä järjestää sopivan rauhallinen paikka ja aikaa rentoutumiselle. (Tuovinen 2014, 15)

3.5 Unelmien saari taikataikinatyö

Unelmien saari taikataikinatyö löytyi Jenna Karin 2014 Laurea-ammattikorkeakoulun sosiaalialan opinnäytetyöstä. Kari käytti toiminnallisia menetelmiä päihdeperheiden leirillä, ja menetelmien tarkoitus oli tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Unelmien saari taikataikinatyö oli yksi neljästä käytetystä toiminnallisesta menetelmästä, ja kyseinen menetelmä koettiin palautteen perusteella hyvin mielekkäänä ja keskustelua herättävänä menetelmänä perheissä, joka tuki vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta toivotulla tavalla (Kari 2014). Hyvien tuloksien vuoksi kyseinen menetelmä valikoitui myös tähän opinnäytetyöhön.

Kuvataidetoiminta on eräs luovan ilmaisun muoto, ja tässä opinnäytetyössä kuvataiteella viitataan kaikkeen käden taitoja vaativaan luovaan toimintaan, kuten maalaamiseen, muotoiluun, askarteluun, piirtämiseen ja käsitöihin. Käsillä tekeminen ja kuvataide voivat antaa ihmiselle uuden keinon ilmaista omia tunteita ja ajatuksia hyvin konkreettisilla tavoilla. Myös lasten ilmaisullisuus voi kehittyä kokeillessa erilaisia kädentaitoja ja muokatessa erilaisia materiaaleja. Lapsi myös oppii käsillä tekemisen kautta ympäröivästä maailmasta sekä itsestään. (Karppinen, Puurula, Ruokonen, Anttila, Sinkkonen, Tahkokallio, Kalliala, Uusikylä, Huisman, Laukkanen, Rusanen, Torkki, Heinonen, Suojala, Baric 2001, 108) Unelmien saari -työskentelyn

materiaalina toimii taikataikina, joka valmistuu helposti muutamasta edullisesta ja syömäkelpoisesta raaka-aineesta. Taikataikin muovailu rohkaisee lapsia hienomotoriikan ja luovuuden käyttämiseen, ja samalla taikin muotoilu voi toimia myös terapeuttisena elementtinä, myös aikuisille (Ensi- ja turvakotien liitto 2022). Työn aikana perheenjäsenten on tarkoitus käydä keskustelua keskenään unelmista, ja muokata ajatuksensa konkreettiseen muotoon, jolloin menetelmän on tarkoitus tukea myönteistä vuorovaikutusta lisäämällä keskustelua ja yhteistyötaitoja vanhemman ja lapsen välillä. Samalla menetelmän tarkoitus on tarjota mielekästä yhteistä tekemistä, jota voi helposti toteuttaa myöhemmin kotona arjessa.

3.6 Rastirata

Yksi toimintapäivän tehtävärasteista oli rastirata, koostuu kolmesta eri leikkilisestä ja liikunnallisesta osatehtävästä, jotka suoritetaan tietyssä järjestyksessä. Osatehtävät ovat nimeltään narurata, maton kääntö ja ilmapallojen siirto. Rastiradan tarkoituksena on perheenä toimia yhtenä tiiminä läpi radan. Tiimi voi koostua minikokoisista ryhmistä vain. Radan läpi kulkemiseen vaaditaan yhteistyötaitoja, neuvottelutaitoja, kekseliäisyyttä sekä myös kärsivällisyyttä. Rastiradan toiminnan on tarkoitus tukea myönteistä vuorovaikutusta lisäämällä leikkilisyyttä, liikunnallisuutta, ryhmähenkeä, fyysistä kosketusta, sekä kehittää yhteistyö- ja kommunikointitaitoja perheenjäsenten kesken. Viimeinen osuus, ilmapallojen siirto, sisältää myös pientä kilpailuhenkistä toimintaa, jossa koko perheen kekseliäisyys paljastuu.

3.6.1 Leikkilisyyden hyödyt

Rastiradan tehtävien toteuttamiseen on annettu ohjeistukset, kuinka ne tulee suorittaa yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa, ja tehtävillä on tavoitteita. Rastiradan tehtävät eivät siksi ole varsinaista leikkiä, sillä leikin määritellään ja kuvaillaan olevan vapaaehtoista, spontaania ja omaehtoista toimintaa, jonka tarkoitus on leikkiä itse, eli leikin tarkoitus ei ole olla tuottavaa eikä sillä ole ulkoisia tavoitteita (Kalliala & Tahkokallio 2001 34). Leikkilisyyttä liitetään usein leikkeihin ja leikkimiseen, mutta

leikillisyydellä tarkoitetaan ennen kaikkea tietynlaista myönteistä asennoitumista ja orientoitumista toimintaan. Leikillisuus on positiivinen mielentila, joka ohjaa ihmistä kohti luovaa ongelmanratkaisua ja mielikuvituksen käyttöä. (MLL 2022 e) Leikillisuus on tietynlainen tapa olla vuorovaikutuksessa ja suhtautua uusiin asioihin. (Lappset 2022) Leikillisyyteen liittyy innostuminen, tutkiminen, ihmettely ja yhdessä tekemisen ja kokeilun kautta saavutettava ilo. (MLL 2022 e) Leikki ja leikillisuus kulkevat käsi kädessä luovuuden, mielikuvituksen ja ilon kokemusten kanssa, sillä leikki on ihmiselle luonnollista toimintaa ja se on myös kaiken luovan toiminnan perusta. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33, 38 & Airaksinen ym. 2015, 11–12). Leikkiminen ja leikillisuus on usean tutkijan mukaan välttämätöntä ihmisten hyvinvoinnille (Hytti 2022, 2) Leikillisuus tarjoaa mahdollisuuksia läsnä olevaan, luottamukselliseen ja rentoon vuorovaikutukseen. Se lisäksi tukee itseilmaisua, resilienssiä ja voimaantumista ja parantaa myös mielialaa. (Hokkanen & Vapalahti 2019, 103) Leikillisyyden avulla voidaan luoda paremmin uusia ihmissuhteita ja parantaa kommunikaatiota. Leikillisuus ohjaa kokeilemaan, inspiroitumaan ja uppoutumaan ja sitä kautta se lisää ihmisten itsetuntemusta ja laajentaa maailmankuvaa. (Hytti 2022, 4, 8) Kun leikillisyyttä käytetään toiminnallisena menetelmänä, leikillisuus perustuu yhteiseen sopimukseen ja tietoisuuteen leikistä, jossa tutkitaan valittua teemaa tai asiaa. Jotta leikki voisi onnistua, on se otettava vakavasti. (Hokkanen & Vapalahti 2019, 102) Leikillisyyttä toiminnallisena työtapana tai menetelmänä käytettäessä on kuitenkin muistettava, että ne eivät voi olla toiminnassa itsetarkoitus. Työskentelyn tulee olla lisäksi kunnioittavaa ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa. (Hokkanen & Vapalahti 2019, 104)

3.6.2 Liikunnallisuuden hyödyt

Liikunnalla ja liikkumisella on lasten elämässä monta tehtävää. Lapsille liikkuminen on kanava kokea maailmaa ja todellisuutta sekä ilmaista tunteita ja elämäniloa. Liikunta on lapselle tärkeää toimintaa itsessään mutta fyysisen kehityksenkin kannalta, sillä liikunta kehittää niin karkeamotorisia kuin hienomotorisiakin taitoja. Terve itsetuntokin rakentuu osin siitä tunteesta, että kykenee itse säätelemään

kehoaan ja sen toimintoja. (Huisman & Laukkanen 2001, 62–63) Liikunta ei ole erillinen alue lapsen muusta oppimisesta, sillä liikunnan avulla opitaan muun muassa sosiaalisia taitoja, ongelmanratkaisukykyä, tiimityöskentelyä ja työskentelyä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Liikunta antaa mahdollisuuden myös tunnetaitojen, kuten omien tunteiden tunnistamiseen, tunteiden kokemiseen ja nimeämiseen sekä tunteiden hallinnan opettelulle. (Huisman & Laukkanen 2001, 65)

Perheliikunta on koko perheen yhteistä ja aktiivista toimintaa, jossa sekä aikuiset että lapset liikkuvat. Perheliikunta voi olla omaehtoista liikkumista, mutta myös tavoitteellista ja ohjattua harrastustoimintaa. Perheliikunta tarjoaa perheille yhteistä mielekästä tekemistä, joka lisää koko perheen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (Liikkuva perhe 2022) Kun lapset liikkuvat aikuisten ja muiden lasten kanssa, oppivat he muun muassa vuorovaikutustaitoja, kunnioittamista, toisten kuuntelemista ja myönteistä suhtautumista toisiin. Perheen sisäinen vuorovaikutus paranee, kun perheenjäsenet kannustavat ja huomioivat toisiaan liikunnan yhteydessä. Yhteiset ilon ja onnistumisen kokemukset vahvistavat myös perheen yhteishenkeä. (Liiku 2022)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Kuten Vilka ja Airaksinen (2003, 51) toteavat, toiminnallisen opinnäytetyön lopullinen tuotos on aina jokin konkreettinen tuote, kuten kirja, ohjeistus, tietopaketti, portfolio, messu tai tapahtuma. Opinnäytetyön tuotokseksi tuli tapahtuma, joka kulkee opinnäytetyössä nimellä lapsiperheiden toimintapäivä. Toimintapäivä koostui neljän tehtävärastin suorittamisesta, palautteenantohetkestä ja lopuksi järjestettävästä ruokailusta. Lopussa myös osallistuneille lapsille jaettiin leikkimieliset diplomit osallistumisesta. Toimintapäivä oli suunnattu Opastavan perhetyön asiakasperheille, joissa oli 3–10 –vuotiaita lapsia. Toimintapäivä toteutettiin Oulussa toukokuussa 2022 Opastavan perhetyön ja Hyvän Mielen Talon tiloissa.

4.1 Hyvän Mielen Talo ry:n Opastavan perhetyön hanke

Opastava perhetyö on STEA:n rahoittama hanke, jota toteuttaa oululainen mielen-terveysyhdistys Hyvän Mielen Talo ry. Opastava perhetyö on vapaaehtoista matkailan kynnyksen perhetyötä, joka ei vaadi lastensuojelun asiakkuutta. Opastavan perhetyön hanke tarjoaa henkilökohtaista ja ryhmämuotoista keskusteluapua, neuvontaa sekä vertaistukea, mutta myös erilaisia tapahtumia, virkistystoimintaa, retkiä, kursseja sekä koulutuksia, joissa useissa hyödynnetään kokemusasiantuntijoiden tietämystä. Hankkeen tiloissa toimii myös vapaamuotoista ”perheolkkari”- ja kohtaamispaikkatoimintaa, jossa on mahdollisuus tavata muita lapsiperheitä. Opastavan perhetyön toiminta on maksutonta, ja se voidaan räätälöidä perheen tilanteeseen sopivaksi. Opastava perhetyö toimii muita palveluja täydentävänä toimintana, ja tarvittaessa asiakkaita ohjataan muiden tarpeellisten palveluiden piiriin saattaen vaihtaen. (Opastavan perhetyön hankesuunnitelma 2022, 7 & Hyvän Mielen Talo ry 2021)

Kohderyhmänä ovat erilaisista haasteista kuormittuneet oululaiset perheet, joissa on alaikäisiä lapsia ja nuoria. Hankkeen tarkoituksena on kehittää perheiden palveluita Oulun alueella. Hanke käynnistyi helmikuussa 2021 ja päättyy vuoden 2022

lopussa, mutta tavoitteena on, että toiminta vakiintuu alueen pysyväksi toiminnaksi ainakin kehittyneiden ja käyttöön otettujen opastavan perhetyön menetelmien osalta. (Opastavan perhetyön hankesuunnitelma 2022, 5) Hyvän Mielen Talory tekee yhteistyötä Oulun kaupungin hyvinvointipalvelujen, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin psykiatrian palvelujen, Pohjois-Suomen aluehallintoviraston koordinoimien hyvinvoinnin teemaverkostojen sekä valtakunnallisten kokemustoimijaverkostojen kanssa. (Opastavan perhetyön hankesuunnitelma 2022, 4–5)

4.2 Toimintapäivän suunnitteluprosessi

Toimintapäivän toteuttaminen oli monivaiheinen prosessi. Tätä prosessia ja tehtäväjakoja kuvataan Taulukossa 1.

Taulukko 1 Opinnäytetyön suunnitteluprosessi ja vastuunjako

Vastuunjako:	Opinnäytetyön aiheen ja toteutusmuodon suunnittelu (VAIHE 1.)	Toimintapäivän suunnittelu ja markkinointi (VAIHE 2.)	Rastinohjaajien perehdytystuokio (VAIHE 3.)	Toimintapäivän toteutus (VAIHE 4.)
Opinnäytetyön tekijä:	- Eri aiheiden ehdottaminen - Hankkeen tarpeiden kartoitus	- Menetelmien valinta - Teoriatietoon perehtyminen - Tapahtumaesitteen laadinta - Vapaaehtois-työntekijöiden kirjeen laadinta	- Rastin ohjaajien materiaalien luominen - Rastinohjaajien perehdytys	- Havainnointi - aineistonkeruu - Rasteilla ohjaus tarvittaessa
Hankkeen työntekijät:	- Hankkeen toiminnan esittely - Toiveiden esittäminen	- Esitteen ja kirjeen jakaminen - Toimintapäivään ilmoittautumisien vastaanotto - Toimintapäivän tilojen varaaminen	- Tarvittavien materiaalien hankinta	- Ruoan tilaaminen - Tehtävärastin ohjaus
Vapaaehtois-työntekijät:				- Tehtävärastien ohjaaminen - Palautteen antaminen

Yhteistyö Opastavan perhetyön kanssa ja opinnäytetyön suunnittelu aloitettiin jo syksyllä 2021. Opastavan perhetyön hankkeelta toivottiin opinnäytetyöltä ensisijaisesti jonkinlaista toimintaa ja mukavaa tekemistä heidän asiakasperheilleen. Aluksi pohdittiin muutaman erillisen toimintatuokion järjestämistä perheille, mutta hanketyöntekijöiden kokemuksen mukaan heidän asiakkaansa eivät usein ole valmiita sitoutumaan usean tapaamiskerran mittaisiin toimintoihin. Kuitenkin erilaiset kertaluontoiset tapahtumat ovat sen sijaan olleet suosittuja asiakkaiden keskuudessa, ja erilaiset tapahtumat ovatkin olleet merkittävä osa hankkeen tarjoamasta toiminnasta. Tämän vuoksi yhdessä päätettiin, että myös opinnäytetyön tuotoksena tulee olemaan kertaluontoinen tapahtuma. Tapahtuman sisällölle annettiin vapaat kädet, kunhan se olisi hankkeen yleisten tavoitteiden mukaista.

Tapahtuman sisältöä pohtiessa hanketyöntekijöiltä kysyttiin yleisimpiä syitä, joiden vuoksi heidän asiakkaansa ovat heidän palveluidensa piiriin hakeutuneet. Suurilta osin hankkeen henkilökohtaisen keskusteluavun piiriin on hakeuduttu erilaisen vuorovaikutuksellisten haasteiden vuoksi. Sen vuoksi tapahtuman teemaksi valikoitui vanhemman ja lapsen välisen myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen, sillä juuri tämän teeman arveltiin hyödyttävän isoa osaa asiakkaista.

Hankkeen työntekijät mainitsivat jossain välissä tarpeestaan saada heidän asiakailtaan palautetta ja toiveita hankkeen toiminnasta, sillä palautetta he eivät ole kovin runsaasti saaneet perheiltä yrityksistä huolimatta. Tämän vuoksi tämä toivomus päätettiin yhdistää jollain tapaa tapahtuman yhteyteen. Päätettiin, että toiminnan lopuksi tämä palaute kerättäisiin kirjallisessa muodossa vanhemmilta.

Toimintapäivän suunniteltiin toteutettavaksi toukokuussa 2022 Opastavan perhetyön ja Hyvän Mielen Talon tiloissa. Hankkeen työntekijät huolehtivat näiden tilojen varaamisesta. Yhdessä hanketyöntekijöiden kanssa arvioitiin, että sopiva toimintapäivän kesto olisi noin kolme tuntia, jotta kaikilla lapsilla säilyisi mielenkiinto ja energiataso koko päivälle. Myönteistä vuorovaikutusta oli tarkoitus tukea neljän

eri "tehtävärastin" avulla, joissa jokaisessa oli eri toiminnallinen tai luova menetelmä perheiden kokeiltavaksi. Neljä menetelmää arvioitiin olevan riittävä määrä toimintapäivälle, juuri lasten kiinnostuksen ja energiatason ylläpitämiseksi. Tehtävärastit päätettiin toteuttaa niin, että jokainen rasti toimisi samanaikaisesti eikä yksi kerrallaan. Toteutuksesta olisi voinut tulla melko kömpelö ja vuorovaikutuksen kannalta luonnon, jos kaikkien osallistujien kanssa olisi siirrytty toimintatuokiosta toiseen. Rasteilla arveltiin olevan maksimissaan pari perhettä kerrallaan ja näin ollen perheet saisivat paremmin kokeilla menetelmiä omassa rauhassa, ilman suuren ihmisjoukon läsnäoloa tilanteessa.

Jokainen rasti on tarkoitus käydä vuorollaan läpi, ja niiden toteuttamisen jälkeen on kaikille osallistujille vuorossa lyhyt palautteenantohetki sekä hankkeen varoilla järjestetty ruokailu. Ruokailun arveltiin olevan hyvä päätös päivälle, sekä lisäksi se voisi houkutella osallistujia paikalle. Hankkeen molemmat työntekijät lupautuivat ohjaamaan kaksi tehtävärastia, mutta niiden lisäksi oli saatava vielä kaksi henkilöä ohjaamaan kahta muuta rastia. Hankkeen työntekijät kertoivat, että tähän tehtävään oli mahdollista hyödyntää heidän vapaaehtoistyöntekijöitään. Vapaaehtoisia varten opinnäytetyön tekijä laati esittelykirjeen, jossa kerrottiin tehtävärastien sisällöistä ja ohjaajan vaatimuksista (ks. liite 1.). Hankkeen työntekijät jakoivat tämän kirjeen sähköpostitse heidän vapaaehtoistyöntekijöilleen. Opinnäytetyöntekijän rooli toimintapäivän aikana on havainnoida perheiden toimintaa rasteilla sekä tarvittaessa ohjata rasteilla.

Perheitä varten valmistettiin tapahtumaesite (ks. liite 2.), jossa kerrottiin tapahtuman sisällöstä, aikataulusta, sijainnista ja kohderyhmästä. Esitteessä myös mainittiin tapahtuman olevan osa opinnäytetyötä. Tätä esitettä hanketyöntekijät jakoivat sähköisillä alustoillaan sekä heidän työskentelytiloissaan suoraan asiakkaille. Ilmoittautuminen tapahtumaan sovittiin niin, että asiakasperheet ilmoittautuvat suoraan hanketyöntekijöille, mutta tapahtumaesitteeseen jätettiin myös opinnäy-

tetyöntekijän yhteystiedot mahdollisten kysymysten ilmaantuesssa. Eräs äiti laittoi-kin myöhemmin viestiä ja kysyi, voisiko hän osallistua 2-vuotiaan lapsensa kanssa tapahtumaan.

Vapaaehtoistyöntekijöitä löytyikin kaksi henkilöä, ja heidän kanssaan järjestettiin viikkoa ennen tapahtuman järjestämistä lyhyt perehdytystuokio Opastavan perheyön tiloissa. Mukana olivat tietysti myös hankkeen kaksi työntekijää. Perehdytystuokion aikana käytiin läpi opinnäytetyön sisältöjä, ja rastin ohjaajille jaettiin tarvittavat materiaalit rastin ohjaamiseksi (ks. liite 3.). Lisäksi yhdessä rastin ohjaajien, että hankkeen työntekijöiden kanssa hiottiin tapahtuman etenemisen aikataulua ja lopullisen ohjelman päivälle sekä käytiin tutustumassa hankkeen tiloihin, joissa tehtävärastit tullaan pitämään. Lisäksi laadittiin lista materiaaleista, joita päivän toteutus vaatisi. Nämä materiaalit hanke hankki itse. Hankkeen toisella työntekijöistä tuli ideaksi jakaa lopussa kaikille lapsille leikkimieliset diplomit toimintapäivään osallistumisen kunniaksi. Opinnäytetyöntekijän vastuulle jäi näiden diplomien suunnittelu (ks. liite 4.). Perehdytystuokion lopuksi sovittiin mihin aikaan päivän valmistelut aloitettaisiin ja ketkä sitä tulevat tekemään.

4.3 Toimintapäivän kohderyhmän kuvaus

Opastava perhetyö on tarkoitettu perheille, joissa on alaikäisiä lapsia, eli lapsia voi olla 0–17-ikävuosilta. Oli selvää, että lapsien ikää oli rajattava jollain lailla, sillä työ-määrä olisi kasvanut liian suureksi, jos toimintaa olisi pitänyt suunnitella kaiken ikäisille lapsille soveltuvaksi. Työntekijöiden mukaan enemmistö asiakasperheiden lapsista on leikki- ja kouluikäisiä, korkeintaan 10-vuotiaita, jolloin ensimmäinen raja-kaus tehtiin alle 11-vuotiaisiin lapsiin. Hanketyöntekijöiden kokemusten mukaan heidän asiakkainaan on ollut hyvin vähän perheitä, joissa on ollut alle 3 –vuotiaita lapsia. Vauva- ja taaperoikäisten varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen rajautui siis pois, ja kohderyhmäksi määriteltiin perheet, joissa oli 3–10 –vuotiaita lapsia.

4.4 Tutkimusmenetelmät

Toiminnallisissa opinnäytetöissä ei ole välttämätöntä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. On pohdittava tarkasti, millaista tietoa opinnäytetyön tueksi tarvitaan, miksi tieto on tarpeellista ja keneltä ja kuinka tieto hankitaan. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 56–57) Tässä opinnäytetyössä käytettiin niin laadullisen kuin myös määrällisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmiä. Tarve oli saada mahdollisimman riittävästi tietoa siitä, onnistuttiinko toiminnasta suunnittelemaan ja toteuttamaan sellaista, mikä olisi perheille mielekäästä ja joka tukisi myönteistä vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä. Tietoa haluttiin saada osallistuvilta vanhemmilta kuin myös heidän lapsiltaan. Ja koska tehtävärasteja on ohjaamassa joku muu henkilö, kuin opinnäytetyön tekijä itse, oli tärkeää kerätä myös rastin ohjaajien näkemykset rastien toteutumisesta ja vaikuttavuudesta. Tämän vuoksi opinnäytetyössä hyödynnetään useita erilaisia aineistonkeruumenetelmiä. Tutkimusmenetelmien valinnassa huomioitiin esimerkiksi ajankäyttö, aineistonkeruun kohderyhmän vaatimukset sekä saatavan aineiston luotettavuus.

Opinnäytetyöntekijän rooli toimintapäivän aikana oli havainnoida perheiden toimintaa ja vuorovaikutusta tehtävärasteilla. Perheille kerrotaan tapahtumapäivän alussa aikeista havainnoida heitä, ja että he myös näkevät havainnoitsijan. Havainnointi on siis luonteeltaan suoraa ja passiivisesti osallistuvaa havainnointia. Suora havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkija seuraa paikan päällä toimintaa havainnoitavien ollessa tietoisia havainnoimisaikeista. Passiivisesti osallistuva havainnointi tarkoittaa sitä, että tutkija on fyysisesti läsnä tutkimustilanteessa, mutta ei kuitenkaan itse osallistu varsinaiseen toimintaan. (Kananen 2014 b 80; Kananen 2014 a, 66) Havainnoinnin tukena käytetään sitä varten luotua havainnointilomaketta (ks. liite 5.).

Havainnointitieto ei kuitenkaan anna tietoa ihmisten ajattelusta, sillä ajatuksia ei voida selvittää ihmisen toimintaa katsomalla. Havainnoinnissa vaarana on myös se, että tutkija tekee tilanteessa omat tulkintansa tilanteista, jolloin luotettavuus

voi kärsiä. Siksi havainnoinnin ohelle tarvitaan myös muita aineistonkeruun menetelmiä selvittämään ihmisten ajattelua tai selvittämään tai syventämään jo saatuja tietoja. (Kananen 2014 b, 81) Vanhemmilta ja rastien ohjaajilta kysytään tapahtuman päätteeksi palautetta kirjallisessa muodossa palautelomakkeen avulla (ks. liitteet 6. & 7.). Valinta tälle aineistonkeruumenetelmälle oli perusteltu myös sillä, että vanhempien antama palaute hankkeen toiminnasta oli myös yksi tavoite, jonka vuoksi arvioitiin, että se olisi helpointa toteuttaa palautelomakkeen muodossa.

Määrällisen tutkimusmenetelmän keinoja on syytä käyttää silloin, kun toiminnallisen opinnäytetyön tueksi tarvitaan mitattavaa ja tilastollisesti ilmoitettavaa tietoa. Toiminnallisissa opinnäytetyöissä riittää, kun tulos on suuntaa antava. Tärkeää siinä on tietää mitä mitataan, keneltä ja miksi. Mitattavien asioiden on myös tärkeää mitata juuri sitä mitä on asetettu tutkimuksen tavoitteiksi. (Vilka & Airaksinen 2003, 58–59) Opinnäytetyöhön kaivattiin tietoa myös lasten mielipiteistä, sillä onhan toimintapäivä suunnattu niin vanhemmille kuin lapsillekin. Lasten mielipiteiden selvittämiseksi haluttiin luoda jokin yksinkertainen väline, ja arveltiin, että mielipiteiden selvittäminen onnistuisi parhaiten heti tehtävärastin jälkeen, kun lasten muistikuvat toiminnasta ovat vielä tuoreet. Lasten mielipiteiden selvittämiseksi päätettiin käyttää aineistonkeruumenetelmänä mielipidemittausta. Lapset valitsevat jokaisen rastin jälkeen mielipidettään vastaavan hymiölapun, jossa on myös kirjoitettuna millaista mielipidettä hymiö edustaa. Lappuun kirjataan myös vastaajan ikä. Kuviossa 1. ovat kyseiset hymiölaput. Rastia ohjaava henkilö ohjeistaa lapsia antamaan mielipiteensä. Mielipidemittaus on Likert-asteikollinen mittaus pistein 1–5, jossa 1 tarkoittaa sitä, että kyseinen rasti ei ollut lainkaan mielekäs ”Ei yhtään kivaa!” ja 5 tarkoittaa sitä, että kyseinen rasti oli erittäin mielekäs ”Tosi kivaa!”. 3 arvosana valitaan silloin, kun mielipidettä ei osata sanoa ”En tiedä oliko kivaa”.

Mielipidemittauksella voidaan nähdä, mitkä rasteista on lapsille mieluisia, ja millaisia arvosanoja rastit yleisesti tuottavat. Arvosanojen toivotaan antavan hyvin suuntaa sille, millaiseksi lapset kokivat suunnitellun toiminnan.

Kuvio 1 Lasten mielipidemittauksessa käytetyt hymiölaput

Tehtävärastien jälkeen haluttiin saada vanhempien lisäksi myös lapsilta kokonais-arvio toteutuneesta päivästä. Lapsien ollessa 3–10 –vuotiaita, osa ei ole vielä kirjoitus- tai lukutaitoisia, jolloin kirjallisen kyselylomakkeen käyttö olisi ollut mahdollista pienempien lasten kanssa. Siksi päätettiin, että haastattelu olisi paras aineistonkeruun muoto selvittämään lapsien näkemyksiä koko päivästä. Lasten haastattelulomake löytyy liitteestä 8.

4.5 Opinnäytetyön eettisyys

Eettisyydestä huolehtiminen on tärkeä osa koko opinnäytetyöprosessia. Tutkijan on kunnioitettava tutkittavien ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia, ja näiden oikeuksien toteutuminen täytyy ottaa huomioon kaikissa opinnäytetyön vaiheissa. (TENK 2019, 7) Tapahtumaan osallistuminen oli täysin vapaaehtoista lapsiperheille. Vapaaehtoisuuden normi täyttyy kuitenkin vasta silloin, kun osallistuville on riittävästi informoitu tapahtuman sisällöstä ja tavoitteista, eli seuraavista asioista.

Osallistuminen tapahtumaan oli vapaaehtoista, ja osallistuvalla oli oikeus keskeyttää tapahtumaan tai johonkin sen osaan osallistuminen missä vaiheessa vain ilman seuraamuksia. Osallistujalle ei saa siis tulla sellaista vaikutelmaa, että hänen velvollisuutensa on osallistua tutkimukseen ja että osallistumatta jättämisellä olisi negatiivisia vaikutuksia häneen. (Kuula 2006, 108) Tutkittavalle kerrotaan riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöstä, henkilötietojen käsittelystä ja tutkimuksen käytännön toteutuksesta, eli esimerkiksi siitä mitä osallistuminen käytännössä tarkoittaa, kuinka kauan se vie osallistujilta aikaa, ja mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, ja mitä mahdollista haittaa tai hyötyä osallistumisesta voi koitua osallistuville. Osallistujille tulee tehdä myös selväksi se, että he ovat tutkimuksen kohteina kyseisessä tapahtumassa, ja samalla on tiedotettava ketkä ovat tutkijoiden roolissa, ja mitkä heidän tehtävänsä on sekä miten aineistoa tutkimuksen tueksi on tarkoitus kerätä. (TENK 2019, 8–9) Osallistuvilta tulee siis saada tietoon perustuva suostumus tutkimukseen eli kyseessä olevaan tapahtumaan osallistumisesta. (TENK 2019, 8)

Käytännössä eettisyydestä huolehdittiin niin, että osallistujille tehtiin selväksi, ettei toimintapäivä ole pelkästään hankkeen järjestämää yhteistä tekemistä, vaan se on myös osa opinnäytetyötä, jolla on tavoitteita ja jossa kerätään aineistoa perheiden toiminnasta. Tiedottaminen tapahtui kirjallisesti tapahtumaesitteen muodossa sekä myös suullisesti tapahtumapäivän alussa pidetyllä infotilaisuudella. Myös aineistonkeruun hetkellä perheitä muistutettiin muun muassa palautteenannon vapaaehtoisuudesta ja kieltäytymisen mahdollisuudesta.

Tapahtumaesitteessä kerrottiin seuraavista asioista: toimintapäivän ajankohdasta ja sijainnista, toimintapäivän ohjelmarungosta ja käytetyistä menetelmistä, kohderyhmän vaatimuksista, ilmoittautumisohjeista, sekä siitä, että tapahtuma on osa opinnäytetyötä. Lisäksi esitteeseen liitettiin vielä opinnäytetyöntekijän yhteystiedot, jotta perheet saavat mahdollisuuden kysyä halutessaan lisätietoa opinnäytetyöstä. Tapahtumaesite on erittäin informatiivinen, ja siinä on avoimesti ker-

rottu päivän ohjelmasta sekä myös siitä, että osallistujilta tullaan pyytämään palautetta toiminnan jälkeen. Tämän vuoksi kenellekään tapahtumaesitteeseen tutustuneelle ei jäänyt epäselväksi, mitä päivän aikana tulee tapahtumaan. Opastavan perhetyön toimintaan osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, jolloin myöskään tähän toimintapäivään osallistumiseen ei ketään velvoitettu millään lailla. Päätös osallistua perustui siis täysin vanhempien omaan harkintaan. Alaikäisen lapsen osallistumisesta päätti huoltaja. Kuitenkin lasten mielipiteet otettiin myös huomioon toimintapäivän aikana. Lapsilta aineistoa kerätessä heiltä ja heidän huoltajiltansa kysyttiin siihen suostumus.

Infotilaisuudessa osallistuville perheille kerrattiin tapahtumaesitteessä mainittuja asioita. Sen lisäksi kerrottiin, että perheiltä kerätään suullista ja kirjallista palautetta ja että heidän toimintaansa havainnoidaan ja kirjataan ylös heidän toimintaansa toimintapäivän aikana, jotta saadaan tietoa menetelmien toimivuudesta, asiakkaiden näkemyksistä ja näiden pohjalta tietoa hankkeen toiminnan kehittämiseksi. Havainnoimisesta kertominen on erittäin tärkeää. Jos osallistujat tulevat heidän tietämättään tarkkailun ja havainnoinnin kohteeksi, on kyseessä piilohavainnointi. Piilohavainnoinnilla loukataan itsemääräämisoikeutta, kun osallistuja ei voi vaikuttaa itseään koskevien tietojen käsittelystä. Samalla se voi myös luoda kielteistä ilmapiiriä ja asenteita tieteellistä tutkimusta kohtaan. (Kuula 2006, 61–62 & 165–166) Sekä alkuinfon aikana että aineistonkeruun hetkellä palautteenantamisen kerrottiin olevan vapaaehtoista, ja että aineistosta osallistujia ei voida tunnistaa ja heidän vastauksensa hävitetään asianmukaisesti tutkimuksen päätyttyä.

4.6 Opinnäytetyön luotettavuus

Luotettavuutta lisäsi triangulaatio eli useiden tutkimusmenetelmien yhdistäminen. Palautelomakkeiden sekä mielipidemittauksen lisäksi perheiden toimintaa havainnoitiin toimintapäivän aikana. Havainnoista saatu tieto tuki palautelomakkeista sekä mielipidemittauksesta saatuja tuloksia. Luotettavuutta toi osaltaan myös havainnointilomakkeen tuottaman tiedon hylkääminen, sillä se ei loputa

tuottanut halutulla tavalla luotettavaa ja laadukasta tietoa, kuten tullaan huomamaan luvussa 5.5.

Luotettavuutta toi myös osallistujien runsas määrä ja sitä kautta myös palautteisiin vastaajien runsas määrä. Vanhempien palautteessa tietyt teemat ja samankaltaiset vastaukset tulivat esiin useissa vastauksissa, mikä kertoo esimerkiksi siitä, että lomakkeen kysymykset on ymmärretty oikein ja rasteilla on saatu aikaiseksi samankaltaisia ilmiöitä useamman ihmisen kohdalla.

5 TOIMINTAPÄIVÄN TOTEUTUMINEN 7.5.2022

Vapaaehtoisten perehdytystilaisuudessa sovittiin, että opinnäytetyöntekijä sekä hankkeen molemmat työntekijät tulevat valmistelemaan päivää klo 10 ja vapaaehtoiset tulevat klo 11 paikalle. Näin toteutettiin, mutta ainoa muutos oli se, että toinen hankkeen kahdesta työntekijästä estyi tulemasta paikalle. Kuitenkin hänen tilalleen oli saatu uusi vapaaehtoinen viime hetkellä, jolle annettiin materiaalit tehtävärastin ohjaamiseen.

Tehtävärastien valmistelussa kului odotettua pidempään, mutta ne saatiin viime hetkellä valmiiksi ennen sovittua toimintapäivän alkamisajankohtaa. Perheitä alkoi ripotellen tulla paikalle sovittuna aikana. Perheet ohjattiin hetken kuluttua isompaan ryhmätilaan, johon oli pystytetty rastiradan piste. Päivän alussa pidettiin lyhyt infotilaisuus perheille, jossa kerrottiin opinnäytetyön sisällöstä sekä päivän ohjelmasta ja tehtävärastien sisällöistä. Sen jälkeen perheet hajaantuivat rasteille ja rastien ohjaajat asettuivat kukin omille rasteilleen ja toiminta aloitettiin. Toiminnan alkaessa opinnäytetyöntekijä lähti kiertämään tehtävärastilta toiselle tekemään havaintoja perheiden toiminnasta ja vuorovaikutuksesta.

5.1 Havainnot sadutuksen toteutumisesta

Sadutuspiste oli useimpien perheiden kohdalla kaikista nopeiten suoritettu tehtävärasti. Sadutuspisteellä oli aluksi tarjolla lyijykyniä, värikyniä, paperia sekä sadutuskuvia. Kuitenkin pian useampi perhe kysyi, saisiko sadutuskuvia leikata ja liimata paperille. Pisteelle tuotiinkin pian liimaa ja saksia, ja useampi perhe leikkeli kuvia satuihinsa. Tämä ei ollut sadutuksen perusidean mukaista toimintaa, mutta perheiden kekseliäisyys ilahdutti, kun he toteuttivat sadutusta omalla tyylillään. Tehtävärastilla toiminta oli rauhallista ja intiimiä vanhemman ja lapsen välillä. Vanhempi kykeni hiljentymään lapsen tarinan äärelle, ja moni lapsi vaikutti pitävän satujen luomisesta. Eräs lapsi jopa pysyi hänen satunsa luettavan ääneen. Jotkut vanhemmista jäivät toimeksi, kun yhtä lasta kohtaan oli useampi aikuinen ja vain yksi aikuinen oli saduttajan roolissa. Näin kävi esimerkiksi perheelle, jossa oli

yksi lapsi, molemmat vanhemmat ja kaksi isovanhempaa tapahtumassa mukana. Eräässä perheessä oli yksi vanhempi ja kaksi lasta, jolloin äidin täytyi saduttaa lapset vuorotellen. Kahdelle perheelle sadutus oli jo tuttu menetelmä entuudestaan. Toiselle perheelle menetelmä oli tuttu koulusta ja toisen perheen kotona on jo pidempään ollut tapana luoda satuja. Heille toiminnan aloittaminen oli vaivatonta, ja vaikutti olevan mieluisaa toimintaa. Kaikki perheet toteuttivat rastin loppuun asti.

5.1.1 Sadutuksen toteutumisen arviointi

Sadutuksen ohjaajalta kysyttiin toimintapäivän jälkeen palautelomakkeella viisi kysymystä, joista kolme liittyivät ohjaajan havaintoihin tehtävärastien toteutumisesta. Seuraavassa taulukossa on nämä kolme kysymystä ja niiden vastaukset suorina lainauksina. Näitä ohjaajan vastauksia käytetään rastin toteutumisen arvioinnissa havainnointitietoa tukemaan. Vastaukset analysoidaan vertailemalla niitä havainnointitiedon kanssa. Vertailua seuraa lyhyt johtopäätelmä.

Taulukko 2 Sadutuksen ohjaajan havainnot sadutuksen toteutumisesta

Miten perheet suoriutuivat ohjaamallasi rastilla?
<i>”Alussa oli käynnistysvaikeuksia mutta pääsääntöisesti lähti käyntiin.”</i>
Miltä perheiden toiminta vaikutti ohjaamallasi rastilla?
<i>”Luottamuksellista, ensin painostavaa, vanhemmat lähtivät yllättävän hyvin mukaan”</i>
Miten ohjaamasi rasti mahdollisesti vaikutti vanhemman/muun perheenjäsenen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?
<i>”Lapsi ja vanhempi lähentyivät, mutta mikäli oli kaksi vanhempaa, ei sujunut kovin hyvin”</i>

Perheillä oli välillä siis vaikeuksia saada toimintaa käyntiin. Vanhemmat saattoivat aluksi hieman painostaa ja johdatella lapsiaan kertomaan satua, mikä ei ole sadutuksessa toivottavaa. Kuitenkin lopulta sadutus oli alkanut sujumaan, ja vanhemmatkin lähtivät toimintaan hyvin mukaan. Havainnointitieto tuki tätä näkemystä, että vanhemmat lopulta innostuivat toiminnasta, vaikka aloittaminen olikin vaikeampaa. Se johtunee siitä, että sadutuksen perusidea ei aina ymmärretty. Etenkin pienemmät lapset tarvitsivat hieman kannustusta ja rohkaisua, jotta satua syntyisi. Jos tehtävärastille olisi varattu enemmän aikaa, olisi myös tehtävärastin ohjaajalla enemmän aikaa kertoa menetelmästä tarkemmin ja perusidea olisi tällöin ymmärretty paremmin.

Jos lapsia oli useampi kuin yksi, oli vanhemman sadutettava lapset vuorotellen. Jos taas aikuisia oli useampi kuin yksi yhtä lasta kohtaan, silloin yksi aikuinen sadutti lasta ja muut aikuiset jäivät toimeettomaksi tilanteessa. Sadutus menetelmänä toimii parhaiten vain kahden ihmisen välillä. Se tuli todistettua toimintaa havainnoissa sekä myös rastin ohjaajan palautteessa. Tämä olisi pitänyt ottaa paremmin suunnitteluvaiheessa huomioon. Kuitenkin suuri osa toimintapäivään osallistuneista perheistä koostui yhdestä vanhemmasta ja yhdestä lapsesta, joten heille menetelmä oli toimiva ja myönteistä vuorovaikutusta, kuten läsnäoloa ja kuuntelua, syntyi vanhemman ja lapsen välille. Tehtävärastin ohjaajan vastauksen mukaan vanhempi ja lapsi lähentyivät yhdessä tekemisen kautta. Tämä voisi tarkoittaa sitä, että tehtävärastin toiminta on edistänyt myönteistä vuorovaikutusta edes jonkin verran, kaikista haasteista huolimatta.

5.2 Havainnot rastiradan toteutumisesta

Rastirata oli kaikista tehtävärasteista ehkä eniten aikaa vievin, sen koostuessa kolmesta eri osatehtävästä. Tunnelma tehtävärastilla vaihteli suuresti. Joissain perheissä lapset hieman arastelivat kulkea rataa pitkin. Silloin, kun lapset olivat hieman ujompia, päätettiin, ettei havainnoimisella häiritäisi enempää heidän toimintaansa. Vanhemmat kannustivat hienosti lapsiaan toiminnan aikana ja heittäytyi-

vät itsekin toimintaan mukaan. Joillakin perheillä kiinnostus rastirataa kohtaan lopahti, ja toiminta vaikutti silloin hieman väkinäiseltä. Kiinnostuksen lopahtaminen saattoi johtua siitä, kun monelle perheelle rastirata oli menetelmistä viimeinen, jonka he kävivät läpi, ja lasten mielenkiinto ja energiataso eivät enää riittäneet toimintaa kohtaan. Jossain toisessa perheessä lapset olivat puolestaan hyvin innostuneita toiminnasta ja sekä vanhemmilla että lapsilla oli hymy ja nauru herkässä. Etenkin ilmapallot ilahduttivat monia lapsia. Viimeisimmässä tehtävässä oli hieman kilpailuasetelmaa mukana, kun perheet saattoivat halutessaan kerätä pisteitä keksimistään ilmapallojen siirtomenetelmistä. Tehtävärastin ohjaaja kirjasi kuuden eri perheen pisteet, ja parhaimmillaan perheet keksivät seitsemän erilaista menetelmää siirtää ilmapalloja. Tämä viestittää perheiden kekseliäisyydestä sekä siitä, että vanhemmat heittäytyivät hienosti mukaan varsin leikkisään toimintaan lapsensa kanssa.

5.2.1 Rastiradan toteutumisen arviointi

Rastiradan ohjaajalta kysyttiin toimintapäivän jälkeen palautelomakkeella viisi kysymystä, joista kolme liittyivät ohjaajan havaintoihin tehtävärastien toteutumisesta. Seuraavassa taulukossa on nämä kolme kysymystä ja niiden vastaukset suorina lainauksina. Näitä ohjaajan vastauksia käytetään rastin toteutumisen arvioinnissa havainnointitietoa tukemaan. Vastaukset analysoidaan vertailemalla niitä havainnointitiedon kanssa. Vertailua seuraa lyhyt johtopäätelmä.

Taulukko 3 Rastiradan ohjaajan havainnot rastiradan toteutumisesta

Miten perheet suoriutuivat ohjaamallasi rastilla?
<i>”Perheet tekivät ihanasti yhteistyötä ja kannustivat toisiaan. Kaikki rastit oli suunniteltu hienosti monen eri ikäiset huomioiden. Jokainen perhe koki onnistumisen hetkiä.”</i>
Miltä perheiden toiminta vaikutti ohjaamallasi rastilla?

”Lapset vaikuttivat innokkailta ja vanhemmat/aikuiset olivat myös ihanasti mukana toiminnassa.”

Miten ohjaamasi rasti mahdollisesti vaikutti vanhemman/muun perheenjäsenen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?

”Koen, että radan avulla vanhempi/aikuinen voi huomata, kuinka paljon pienilläkin kehuilla ja kannustamisella on suuri merkitys. Myös yhdessä tekeminen ja oleminen on aina vuorovaikutuksen kannalta hyvä asia.”

Tehtävärastin ohjaajan palaute oli varsin positiivinen. Rastiradalla sekä aikuiset että lapset vaikuttivat viihtyvän hyvin ja myönteistä vuorovaikutusta on saatu aikaiseksi. Rastin ohjaaja mainitsikin yhteistyön ja kannustamisen näkyvän perheiden toiminnassa. Havainnointitiedon perusteella kuitenkin huomattiin, etteivät kaikki perheet olleet radasta yhtä innostuneita kuin toiset. Se ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että rastirata olisi menetelmänä ollut huono tai epäonnistunut, ovathan ihmiset ja perheet yksilöllisiä. Rastin ohjaaja kertoi myös palautteessaan sitä, että kaikki rastit oli suunniteltu monen eri ikäiset huomioiden. Tämä oli positiivinen palaute opinnäytetyön tekijälle, sillä kaksi osatehtävää oli itse keksittyjä. Tämä palaute viittaa siihen, että perheille on kyetty luomaan myönteistä vuorovaikutusta edistävää ja mieluisaa toimintaa, joka soveltuu monen ikäiselle lapselle.

Menetelmän teoreettinen puoli perustui leikkisyyden ja liikunnallisuuden edistämiseen (ks. luvut 3.6.1. & 3.6.2). Rastiradalla pyrittiin siihen, että aikuiset heittäytyisivät mukaan leikkisään toimintaan yhdessä lapsensa kanssa. Leikkiminen ja liikunta ovatkin varmasti monelle vanhemmalle arkisia ”menetelmiä” olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa, mutta välttämättä kaikille se ei ole osa perheen arkea, siksi sitä pyrittiin tämän rastin avulla aktivoimaan. Tähän tavoitteeseen päästiin.

5.3 Havainnot Unelmien saari -työskentelyn toteutumisesta

Unelmien saari -taikataikinatyössä ideana oli muovilla taikataikinasta perheenjäsenten ajatusten mukainen unelmien saari. Ohjeistus oli yksinkertainen, työtä tehdään yhdessä ja jokainen perheenjäsen tuo omia ajatuksiaan siitä, millaiset omat unelmat ovat ja saavat muotoilla ne saarelle mukaan. Tehtävärastilla oli useampi perhe yhtä aikaa, sillä pöydän ääreen mahtui useampi perhe kerrallaan. Työskentelyyn varatussa huoneessa välillä keskustelu oli käynnissä, ja välillä toiminta oli keskittyneen rauhallista. Kaikki perheet osallistuivat innokkaasti muovailuun. Havaintojen mukaan niin aikuiset kuin lapsetkin muovailivat saaria lähes yhtä paljon. Ainoastaan yksi perhe poikkesi muista. Lapsi ei halunnut, että hänen vanhempansa osallistui yhteiseen muovailuun, vaan lapsi halusi muovilla saaren itsenäisesti. Vanhempi istui vieressä katsomassa lapsensa muotoilua. Vanhempi sanoitti ääneen, että lapsi haluaa tehdä paljon asioita itsenäisesti.

Kun työt olivat valmiita, ne laitettiin töitä varten ostettuihin kakkulaatikoihin. Tapahtuman päätteeksi perheet saivat ottaa työnsä mukaan kotiin, ja lähes kaikki ottivatkin työnsä. Muovailupöydällä oli myös tarjolla taikataikinaohje, jonka perhe sai halutessaan ottaa mukaan. Havaintojen mukaan moni perhe otti ohjeen. Taikataikinaa valmistettiin runsaasti, ja sitä jäi myös yli runsaasti. Halukkaille tarjottiin taikinaa kotiin vietäväksi, ja pari perhettä sitä mielellään otti mukaansa.

5.3.1 Unelmien saari -työskentelyn toteutumisen arviointi

Unelmien saaren tehtävärastin ohjaajalta kysyttiin toimintapäivän jälkeen palautelomakkeella viisi kysymystä, joista kolme liittyivät ohjaajan havaintoihin tehtävärastien toteutumisesta. Seuraavassa taulukossa on nämä kolme kysymystä ja niiden vastaukset suorina lainauksina. Näitä ohjaajan vastauksia käytetään rastin toteutumisen arvioinnissa havainnointitietoa tukemaan. Vastaukset analysoidaan vertailemalla niitä havainnointitiedon kanssa. Vertailua seuraa lyhyt johtopäätelmä.

Taulukko 4 Unelmien saaren ohjaajan havainnot Unelmien saari -työskentelyn toteutumisesta

<p>Miten perheet suoriutuivat ohjaamallasi rastilla?</p>
<p><i>”Jokainen perhe lähti yhdessä rakentamaan omaa unelmien saartaan. Lapset olivat aktiivisia rakentajia, samoin aikuiset lukuun ottamatta yhtä äitiä. Yhden perheen lapsi oli tykännyt niin paljon taikataikinasta, että aikoivat kotona myös sitä käyttää.”</i></p>
<p>Miltä perheiden toiminta vaikutti ohjaamallasi rastilla?</p>
<p><i>”Toiminta oli rauhallista ja keskittynyttä. Vuorovaikutus toimi hyvin, ehkä yhdellä perheellä se hieman vaisumpaa. Aika 20 min tuntui olevan ihan sopiva.”</i></p>
<p>Miten ohjaamasi rasti mahdollisesti vaikutti vanhemman/muun perheenjäsenen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?</p>
<p><i>”Pöydän ääressä oli 3 perhettä kerrallaan, joten ihan tarkkaan en kuullut keskusteluita. Havaintojen perusteella lapset tulivat kuulluiksi ja saari rakentui yhteistyössä.”</i></p>

Rastin ohjaajan palautteessa vahvistettiin havainto siitä, että sekä aikuiset että lapset olivat aktiivisia toimijoita rastilla. Myös rastinohjaaja oli havainnut tämän yhden poikkeusperheen. Myönteistä vuorovaikutusta oli saatu aikaiseksi, sillä rastin ohjaajan mukaan lapset tulivat kuulluiksi ja saari oli rakentunut yhteistyössä ja vuorovaikutus oli ollut toimivaa. Havaintojen mukaan menetelmä soveltui hyvin sekä parityöskentelyyn että ryhmätyöskentelyyn. Kukaan aikuisista ei siis jäänyt toimeksi tehtävää suorittaessa.

Eräs vanhemmista antoi suullisesti erittäin hyvän palautteen Unelmien saari -tehtävärastista, kun heidän perheensä oli jo rastin suorittanut. Hän kertoi spontaanisti, kuinka heidän perheessään oli saatu muovailun yhteydessä hyvää keskustelua aikaiseksi tulevaisuudesta ja toiveista, kun yleensä perheen asioita työstäessä

aina keskitytään vain ongelmiin. Tämä viestii siitä, että kyseinen tehtävärasti on ainakin heidän kohdallaan ollut toimiva, ja myönteistä vuorovaikutusta on saatu aikaiseksi.

5.4 Havainnot satuhieronnan toteutumisesta

Satuhieronnalle oli onnistuttu luomaan erinomainen tila. Huone oli hämärä, hiljainen ja tunnelmallinen. Verhot oli laitettu ikkunoiden eteen ja yksi pieni valaisin oli valaisemassa tilaa. Lattialla oli jumppamattoja ja höyheniä ja ovi oli suljettuna. Perheet asettuivat jumppamatoille joko istumaan tai makaamaan. Satuhierontavideoa soitettiin kaiuttimesta ja perheenjäsenet hieroivat toisiaan sen mukaisesti. Havainnointia suoritettiin vain muutaman kerran satuhieronnan pisteellä, sillä vuorovaikutustilanne oli hyvin intiimi, eikä tarkoituksena ollut häiritä perheitä. Vanhempi oli useimmiten hieromassa lasta, mutta havaintojen mukaan oli myös tilanne, jossa lapsi hieroi myös aikuista. Vanhemmat hieroivat hyvin hellästi lapsiaan, ja useimmiten lapsi makasi tai istui rauhallisesti paikallaan. Jossain perheessä pienempi lapsi liikkui tilassa, eikä malttanut olla paikoillaan. Aktiivisille lapsille hierontatilanne oli hyvä tilanne harjoitella rauhoittumista ja paikoillaan olemista. Perheenjäsenet pääosin näyttivät hyvin rentoutuneilta hierontatilanteessa, ja myös lapset halusivat kokeilla hierojan roolia. Satuhieronnassa tuli toimia pareittain, mikä tuotti hieman haasteita joissain perheissä, jos lapsia tai aikuisia oli useampi. Kuitenkin havaintojen perusteella perheet keksivät keinon, jolla kaikki halukkaat tulivat hieroituksi. Rastin ohjaaja suoriutui erinomaisesti tehtävässään. Hän toimi tilanteessa rauhallisesti ja laittoi itsekin silmät kiinni hierontatilanteessa antaakseen perheille yksityisemmän hetken. Satuhierontapisteellä oli tarjolla tulostettuna esimerkki satuhierontasadusta, jonka useampi perhe otti mukaansa. Satuhieronnalle 20 minuuttia oli useimpien perheiden kohdalla riittämätön aika, ja sinne perheet jonottelivat eniten. Joskus perheiltä jopa kysyttiin, häiritseisikö heitä, jos huoneessa on useampi eri perhe mukana. Loppuvaiheessa huoneessa olikin kaksi perhettä kerrallaan, mikä saattoi häiritä intiimiä vuorovaikutushetkeä.

5.4.1 Satuhieronnan toteutumisen arviointi

Satuhieronnan tehtävärastin ohjaajalta kysyttiin toimintapäivän jälkeen palautelomakkeella viisi kysymystä, joista kolme liittyivät ohjaajan havaintoihin tehtävärastien toteutumisesta. Seuraavassa taulukossa on nämä kolme kysymystä ja niiden vastaukset suorina lainauksina. Näitä ohjaajan vastauksia käytetään rastin toteutumisen arvioinnissa havainnointitietoa tukemaan. Vastaukset analysoidaan vertailemalla niitä havainnointitiedon kanssa. Vertailua seuraa lyhyt johtopäätelmä.

Taulukko 5 Satuhieronnan ohjaajan havainnot satuhieronnan toteutumisesta

Miten perheet suoriutuivat ohjaamallasi rastilla?
<i>”Perheet suoriutuivat hyvin, jokainen perhe osallistui omalla tavallaan.”</i>
Miltä perheiden toiminta vaikutti ohjaamallasi rastilla?
<i>”Perheet toimivat ohjeiden mukaan, ja toteuttivat satuhieronnan yksilöllisesti.”</i>
Miten ohjaamasi rasti mahdollisesti vaikutti vanhemman/muun perheenjäsenen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?
<i>”Osa perheistä innostui satuhieronnasta niin, että aikoivat ottaa hieronnan kotiin kokeiluun. Parit keskittyivät toimintaan, mikä lisäsi/syvensi heidän vuorovaikutustaan tilanteessa. Keskeytykset satuhieronnassa katkaisi satuhieronta yhteyden/vuorovaikutustilanteen.”</i>

Havaintojen mukaan kaikki paitsi yksi perhe halusi kokeilla satuhierontaa. Rastin ohjaajan mukaan jokainen perhe osallistui omalla tavallaan yksilöllisesti, kuitenkin ohjeita noudattaen. Satuhieronta oli ohjaajan palautteen mukaan menestyksekkäs menetelmä, sillä moni perhe oli siitä innostunut niin, että aikoi sitä kokeilla kotonaan. Tämä palaute kertoi siitä, että jotain konkreettista on viety asiakasperheiden kotiin. Konkreettisuutta toi myös se, että satuhieronnan pisteelle oli tulostettuna

yksi esimerkkisatu hierontaohjeiden kanssa. Tämän ohjeen moni perhe otti mukaansa. Myöhemmin rastin ohjaaja kertoi, että jotkut aikuiset hieman vierastivat aluksi hieromista, mutta lopulta olivat heittäytyneet mukaan ja vaikuttivat olevan rentoutuneita tilanteessa. Kuitenkin palautteessa mainittiin myös se, kuinka havainnointiaineiston kerääminen satuhieronnan rastilla häiritsi perheiden toimintaa rastilla. Havainnointi aineistonkeruumenetelmänä tälle tehtävärastille oli erityisen huono juuri tämän vuorovaikutustilanteen katkeamisen vuoksi. Myös ajankäyttö oli ongelmallista rastilla. Varattu kaksikymmentä minuuttia ei ollut useimpien perheiden kohdalla riittävä aika, sillä alun perin oli tarkoitus, että yhden sadun aikana vanhempi hieroo lasta ja toisen sadun aikana lapsi voi halutessaan hieroa vanhempaa. Jos hierottavia lapsia oli useampi, aikaa kului hierontaa tehdessä, sillä yksi satu kesti noin kuusi minuuttia. Joskus perheiden hierontahetki jouduttiin tyypistämään vain yhteen satuun, jotta kaikki perheet kerkeäisivät kokeilla menetelmää. Tämä ratkaisu ymmärrettävästi tuntui perheistä epämukavalta.

Satuhieronta itsessään oli siis monelle perheelle mielekäs menetelmä, mutta uudelleen toteutettaessa sille on varattava riittävästi aikaa, jotta tilanne olisi aidosti rentouttava ja kiireetön. Menetelmä on monelle varmasti entuudestaankin tuttu menetelmä. Satuhierontatuokion voisi jatkossa järjestää ryhmämuotoisesti, ja mielestäni sen päätteeksi voitaisi pitää pieni keskusteluhetki kosketuksen ja rentoutumisen merkityksestä. Se voisi silloin olla perheille silmiä avaava kokemus.

5.5 Yleisiä havaintoja toimintapäivän toteutumisesta

Aikatauluttamisen ongelmat alkoivat näkymään hyvin pian toiminnan aloittamisesta. Perheet suorittivat rastit hyvin eri tahdissa. Joskus suunniteltu 20 minuuttia rastia kohti oli liian pitkä aika, ja useammassa rastissa se oli riittämätön aika. Aikatauluttamisen ongelmien takia tehtävärasteille oli usein ruuhkaa, ja perheet joutuivat usein odottelemaan vuoroaan aulassa, tehtävärastien huoneiden ulkopuolella. Myös perheiden toimintaa jouduttiin hieman jouduttamaan. Odottaessa perheet saattoivat pelata esimerkiksi lautapelejä, joita löytyi aulasta tai nautiskella

kahvipisteen antimista. Vanhemmilta ja lapsilta kierrettiin kysymässä ajatuksia kuuluvasta toimintapäivästä heidän oleskellessaan aulassa. Osa sanoitti, että odottelu ei haitannut, mutta havaintojen mukaan myös pientä tuskastumista oli ilmassa. Yhdessä perheessä vanhempi kertoi aulassa oleskelun johtuneen siitä, ettei perheen lapsi halunnut toteuttaa satuhieronta -rastia. Tämä taisi olla ainoa poikkeus, muutoin kaikki perheet kiersivät jokaisen rastin läpi.

Hyvin pian huomattiin myös, että havainnoitavien asioiden määrä oli valtava. Havainnointilomakkeen käyttäminen oli työlästä ja aikaa vievää, jonka vuoksi siinä hetkessä päätettiin hylätä kyseinen aineistonkeruumenetelmä kokonaan, sillä se ei toisi enää luotettavaa tietoa opinnäytetyötä varten. Sen sijaan päätettiin kirjata ylös tärkeäksi koettuja havaintoja perheiden vuorovaikutuksesta sekä muita huomioita päivän kuluksi. Havainnoinnin tyyli oli melko ripeä, mutta arvion mukaan päivän aikana saatiin riittävästi aineistoa rasteilla syntyneistä vuorovaikutustilanteista. Tehtävärastien ohjaajat tekivät erinomaista työtä ohjattaessaan perheitä toiminnan alkuun. Perheet vaikuttivat ymmärtävän ohjeistukset hyvin, sillä he alkoivat hyvin pian toteuttaa rastin menetelmää rastille saapumisen jälkeen, eikä kukaan perheistä kysynyt tarkentavia kysymyksiä. Ainoastaan sadutuksen pisteessä kysyttiin, saisiko sadutuskuvia leikata ja liimata. Kaikista ongelmista huolimatta rastien toiminta vaikutti havaintojen perusteella olevan mielekästä toimintaa perheille. Lapset etenkin vaikuttivat pääosin olevan innostuneita toiminnasta, ja jokainen rasti keräsi edes hieman positiivista palautetta. Lasten innostus tarttui myös vanhempiin.

Perheitä alkoi hiljalleen kerääntyä aulatilaan, kun he olivat saaneet kaikki tehtävärastit suoritettua. Tässä vaiheessa vanhemmille muistutettiin ja kerrottiin palautteen antamisesta. Lomakkeeseen vastaamisen muistutettiin olevan vapaaehtoista ja nimetöntä, ja että kysymyksiin voi halutessaan jättää vastaamatta. Kaikki vanhemmat ottivat kyselylomakkeen vastaan, ja alkoivat muita perheitä odotellessa sitä täyttämään. Vanhemmilta kysyttiin lupa haastatella heidän lapsiaan, ja myös

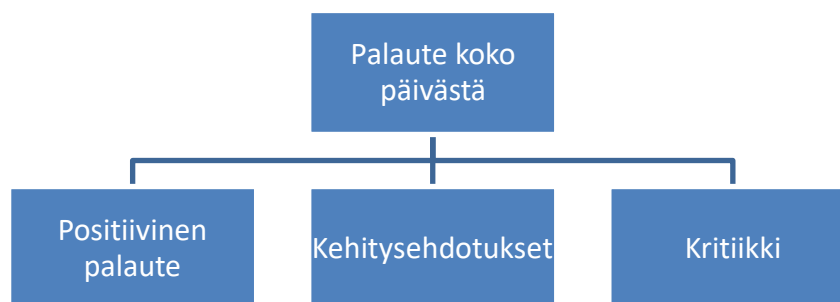
näiden haastattelujen ilmaistiin olevan vapaaehtoisia. Myös lapsilta itseltään kysyttiin lupa haastattelua varten. Suurin osa lapsista antoi haastattelulle luvan, ja siinä hetkessä toteutettiin heidän haastattelunsa. Palautteiden ja haastatteluiden jälkeen jouduttiin odottelemaan hetki pizzatilauksen saapumista, sillä se oli myöhässä. Tästä perheet hieman tuskastuivat, sillä pienimmät lapset alkoivat olla melko nälkäisiä. Ruoan saapuessa siirryttiin toisiin tiloihin ruokailemaan. Ruokailutilanteessa perheet saattoivat keskustella keskenään, sekä myös paikalla olleen hanketyöntekijän kanssa. Ruokailun aikana tehtävärastien ohjaajille jaettiin heille suunnatut kyselylomakkeet, ja myös heille kerrottiin vastaamisen vapaaehtoisuudesta. Lopuksi perheet saivat ottaa mukaansa luomansa taikataikinatyön. Useat perheet ottivat myös taikataikinan ohjeen sekä satuhieronnan esimerkkisadun mukaansa. Perheiden lähdön jälkeen hankkeen työntekijän ja tehtävärastien ohjaajien kanssa aloitettiin siivoaminen ja rastien purkaminen, sekä vaihdettiin ajatuksia toteutuneesta päivästä.

6 TOIMINTAPÄIVÄN ARVIOINTI

Tässä osuudessa käydään läpi tehtävärastien ohjaajien palautelomakkeen viimeisen kysymyksen vastaus ja vanhempien kyselylomakkeen vastaukset, sekä lasten mielipidemittauksen tulokset ja haastattelumateriaali. Tehtävärastin ohjaajien viimeisen kysymyksen ja vanhempien kyselylomakkeen avointen kysymysten vastaukset analysoidaan teemoittelulla, ja lasten mielipidemittauksen tulokset ovat näkyvissä pylväsdiagrammikuviassa ja tulokset lisäksi avataan sanoin. Lasten haastattelulomakkeen sisältö käsitellään avaamalla jokaisen haastattelukysymyksen vastaukset lyhyesti, ja sen jälkeen esitellään johtopäätökset vastauksista.

6.1 Tehtävärastien ohjaajien yleinen palaute toteutuneesta toimintapäivästä

Rastien ohjaajille annettiin kyselylomakkeen lopussa mahdollisuus antaa vapaasti palautetta toteutuneesta päivästä. Avoin kysymys kuului näin *”Mitä muuta haluaisit sanoa toteutuneesta päivästä?”*. Kysymykseen vastasi jokainen tehtävärastin ohjaaja, eli vastauksia tuli siis yhteensä neljä ja erilaisia ilmaisuja oli yhteensä 10. Vastaukset jakautuivat alla olevan kuvion mukaisesti teemoihin, eli tässä tapauksessa palautteen muotoihin.

Kuvio 2 Tehtävärastien ohjaajien palaute toimintapäivästä

Positiivinen palaute. Eniten ilmauksia tuli teemaan positiivinen palaute. Positiivinen palaute liittyi tehtävärastien ohjaajien toimintaan sekä myös päivän suunnittelun onnistumiseen. Vapaaehtoisten toiminnasta mainittiin, että vapaaehtois-

työntekijät toimivat todella hyvin ja ammattimaisesti. Päivän suunnittelun onnistumisesta mainittiin se, että toimintapäivä oli suunniteltu hyvin ja henkilökunnan tehtävänjako oli ollut selkeä. Päivän toiminnan mainittiin myös sujuneen hyvin ja organisoidusti. Eräässä vastauksessa mainittiin myös, että oli mukava nähdä perheiden nauravan ja hymyilevän. Tämänkin voisi laskea osaksi positiivista palautetta, ja kertoo sen, että toiminta on ollut mielekästä perheille. Positiivinen palaute antoi mukavaa palautetta opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suunnittelun ja toteutuksen onnistumisista. Tehtävärastien ohjaajien ammattimainen toiminta ja selkeä työnjako viittaisi siihen, että tehtävärastin ohjaajien perehdytys oli onnistunut, ja jokainen tiesi omat tehtävänsä.

Kehitysehdotukset. Toiseksi eniten ilmauksia tuli teemaan kehitysehdotukset. Kehitysehdotukset liittyivät kaikki ajankäyttöön. Ohjaajat mainitsivat, että kaikilla tehtävärasteilla tulisi kulua sama määrä aikaa. Ja jos aikaa kuluisi tehtävärastilla suunniteltua enemmän, tulisi osa tekemisestä jättää pois. Muissa ilmauksissa mainittiin, että valmisteluihin olisi pitänyt käyttää enemmän aikaa, noin 30 minuuttia, sillä aika kului varsin nopeasti. Kehitysehdotukset ovat aiheellisia ja hyviä huomioita tehtävärastien ohjaajilta, ja kehitysehdotukset tulee ehdottomasti ottaa jatkossa huomioon toimintaa suunnitellessa.

Kritiikki. Vähiten ilmauksia tuli teemaan Kritiikki. Kritiikkinä mainittiin perheiden hoputtaminen ja keskeyttäminen tehtävärasteilla. Tehtävärastin ohjaajan havaintojen mukaan hoputtaminen tuntui perheistä epäoikeudenmukaiselta toiminnalta, ja keskeytykset keskeyttivät meneillään olevan vuorovaikutustilanteen. Kritiikin aiheet liittyivät siis ajankäyttöön ja opinnäytetyöntekijän toimintaan, sillä opinnäytetyön tekijä oli se henkilö, joka hoputti ja keskeytti. Hoputtamiseen ja keskeyttämiseen sortuminen oli harmillista, mutta se oli lähes välttämätöntä aikataulussa pysymisen kannalta. Tämä palaute on erinomainen toimintapäivän arvioinnin kannalta. Palaute kertoo siitä, että jatkossa aikataulutukset sekä toteuttamisen muoto on suunniteltava paremmin, jotta perheet voisivat rauhassa toimia ras-

teilla ilman keskeytyksiä. Kriitikissä tuli toisenlaisia huomioita ajankäytöstä verrattuna edellisen kappaleen kehitysehdotuksiin. Kehitysehdotuksessaan eräs ohjaaja mainitsee, että ohjaajan tulisi jättää osa tekemisestä pois, jos rastilla kuluu pidempi aika, ja kritiikki -osuudessa mainitaan hoputtaminen ja keskeyttäminen tehtävärasteilla. Näillä on syy-seuraussuhde keskenään. Kun perheillä kului tehtävärastilla odotettua pidempi aika, perheiden toimintaa jouduttiin keskeyttämään ja hoputtamaan. Tehtävärastien ohjaajien perehdytyksessä olisi pitänyt ottaa tämä asia esiin, jotta ohjaajat olisivat osanneet rajata toimintaa ohjaamallaan rastilla.

6.2 Vanhempien palaute

Vanhempien antama palaute on koko opinnäytetyön arvioinnin kannalta kaikista merkittävin aineisto, sillä vanhemmat ovat toimintapäivän kohderyhmää ja osavat parhaiten kertoa koko perheen näkemyksistä. Vanhempien palaute hankkeen toiminnasta on myös opinnäytetyön yksi tuotos. Vanhempien palautteessa kysyttiin heidän taustatietojaan sekä lisäksi neljän avointa kysymystä. Kaksi avoimista kysymyksistä koskien vanhempien näkemyksiä tehtävärastien mielekkyydestä sekä niiden mahdollisista vaikutuksista vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Viimeisissä kahdessa kysymyksessä vanhemmat saivat antaa yleistä palautetta tapahtumasta ja hankkeen toiminnasta, sekä esittää toivomuksia hankkeen tulevaa toimintaa kohtaan.

6.2.1 Vanhempien taustatiedot

Vastaajia saatiin yhteensä kymmenen, ja heistä kahdeksan oli naista ja kaksi miestä. Vanhemman roolissa tapahtumaan tuli kahdeksan henkeä ja kaksi heistä oli isovanhempaa. Nuorin vanhempi oli 27-vuotias ja vanhin 55-vuotias. Kahdeksan heistä oli osallistunut Opastavan perhetyön toimintaan aiemmin ja kaksi ei. Eli myös uusia ihmisiä oli saatu mukaan hankkeen toimintaan. Taustatietojen jälkeen kysyin vanhemmilta neljä avointa kysymystä liittyen tehtävärasteihin, toimintapäivään sekä hankkeen toimintaan.

6.2.2 Perheille mieluisimmat tehtävärastit

Ensimmäinen avoin kysymys oli kaksiosainen ”*Mikä/mitkä rasteista olivat perheellenne mieluisimpia? Miksi?*” Tässä kappaleessa käsitellään ensimmäisen kysymyksen vastauksien sisältö, eli perheille mieleisimmät tehtävärastit. Ensimmäiseen kysymykseen vastasi yhdeksän vastaajaa kymmenestä, ja vanhemmat vastasivat 1–2 mieleisintä rastia. Rastien saamat äänet jakautuivat seuraavan taulukon mukaisesti.

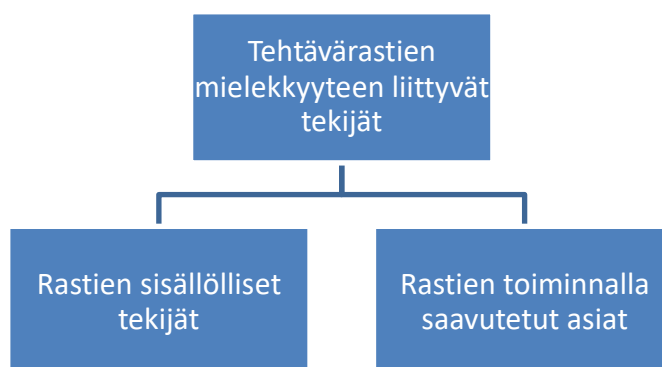
Taulukko 6 Perheille mieluisimmat tehtävärastit

Tehtävärasti	Tehtävärastin saamat äänet
Unelmien saari	7
Satuhieronta	2
Sadutus	2
Rastirata	1
Kaikki rastit	2

Kaikki tehtävärastit saivat vähintään yhden äänen: Unelmien saari -taikataikinatyö mainittiin seitsemässä vastauksessa, satuhieronta ja sadutus molemmat mainittiin kaksi kertaa ja rastirata yhden kerran mielekkäimmäksi. Myös kahdessa vastauksessa mainittiin kaikkien rastien olevan yhtä mieluisia perheelle. Unelmien saari keräsi selvästi eniten vastauksia, jolloin voidaan päätellä sen olevan mieluisin ja rastirata mainittiin kaikista vähinten. Kuitenkaan tästä ei voida päätellä, että rastirata olisi ollut vähiten mielekkäin rasti, sitä ei vain mainittu kaikkein mielekkäimmäksi rastiksi useamman kerran. Kaikkien rastien mainitseminen kertoo sen, että kaikki ovat olleet yhtä mielekkäitä, mutta myös sen, ettei mikään rasti ollut erityisen epämiellyttävä.

6.2.3 Rastien mielekkyyteen liittyvät tekijät

Ensimmäisen avoimen kysymyksen toisessa osuudessa kysyttiin perusteluita sille, miksi valittu tai valitut rastit olivat perheille mieluisimmat. Tähänkin kysymykseen vastasi yhdeksän vastaajaa. Yhdessä vastauksessa saattoi olla useampi rastien mielekkyyteen liittyvä ilmaus. Mielekkyyteen liittyvät ilmaisut voitiin jaotella kahden teemaan, jotka havainnollistetaan alla olevassa kuviossa.

Kuvio 3 Tehtävärastien mielekkyyden teemat

Rastien sisällölliset tekijät. Rastien sisällöllisiä tekijöitä mainittiin enemmän kuin rastien toiminnalla saavutettuja asioita. Rastien sisällöllisillä tekijöillä tarkoitetaan niitä asioita, jotka liittyivät rastin toiminnalliseen sisältöön tai rastiin itseensä. Esimerkiksi Unelmien saari työskentelyssä mielekkyyttä toi muun muassa käsillä tekeminen, taiteilu, oman työn luominen ja juttelu työskentelyn ohessa, mitkä kuuluivatkin itse työskentelyyn. Sadutukseen mielekkyyttä toi se, että erään perheen lapsi piti saduista.

” Unelmien saari. Oli kiva tehdä käsillä, ja jutella samalla.”

Rastien toiminnalla saavutetut asiat. Rastien toiminnalla saavutetuilla asioilla puolestaan tarkoitetaan sellaisia syitä, jotka eivät siis suoraan liity rastin toimintaan, vaan siihen, mitä rastin toiminnalla on saatu aikaiseksi. Esimerkiksi rentoutuminen ja yhdessä vietetty aika mainittiin parissa vastauksessa ja vanhemmille myös lapsen kokema ilo koettiin merkityksellisenä.

“Vanhempana oli kaikki rasti mieluisia, kun sai tehdä yhdessä oman lapsen kanssa.”

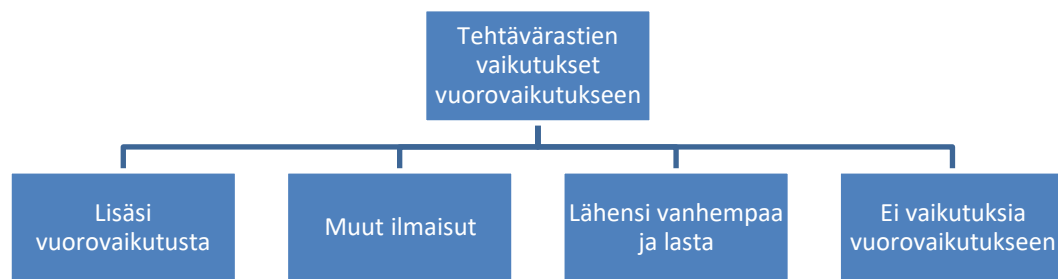
Lisäksi eräs vastaaja oli kertonut vastauksessaan sadutuksesta näin:

“Sadutus haastoi hyvällä tavalla olemaan vain kirjoittaja”

Tämä kommentti ei suoranaisesti liittynyt rastin mielekkyyteen, mutta silti koettiin tärkeäksi nostaa tämä vanhemman vastauksen esille. Tämä kommentti todistaa sen, että ainakin yhdessä perheessä oli päästy sadutuksen tarkoituksen ytimeen, eli lapselle on annettu puheenvuoro, ja aikuisen roolina oli vain kuunnella ja kirjoittaa lapsen kertoma ylös. Kyseistä vanhempaa menetelmä oli hänen sanojensa mukaan haastanut hyvällä tavalla olemaan vain kirjoittaja, eli rastilla on päästy harjoittamaan aidon kuuntelun ja läsnäolon taitoa, mihin sadutuksen menetelmällä pyrittiinkin (ks. luku nro 3.3).

6.2.4 Tehtävärastien vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen

Toisena avoimena kysymyksenä vanhemmilta kysyttiin *”Millä tavalla tehtävärastit mahdollisesti vaikuttivat sinun ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?”* Tämän kysymyksen koin tärkeänä kysyä vanhemmilta, sillä tehtävärastien päätarkoituksena oli tukea vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä, ja vanhempien vastauksilla voitaisiin mielestäni hyvin arvioida, päästiinkö tähän tavoitteeseen. Kysymykseen vastasi seitsemän vastaajaa kymmenestä vastaajasta. Vastaajien pieni kato saattoi johtua siitä, ettei kysymys ollut helppo, eikä kysymystä välttämättä ollut helppo käsittää. Palautelomakkeita jakaessa vanhemmille myös korostettiin, että vastaaminen on vapaaehtoista ja kysymyksiin voi halutessaan jättää vastaamatta. Tämä saattoi myös vaikuttaa vastauksien puuttumiseen ja lyhyisiin vastauksiin. Vaikka vastaukset olivatkin melko lyhyitä, oli vastauksissa silti tehty hyviä havaintoja rastien vaikutuksista vuorovaikutukseen. Tehtävärastien vaikutuksista kertovat ilmaukset jakautuivat seuraavan kuvio mukaisesti teemoihin.

Kuvio 4 Tehtävärastien vaikutukset vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen

Lisäsivät vuorovaikutusta. Tähän teemaan liittyviä ilmauksia oli eniten yhdessä ”muiden ilmaisujen” kanssa. Tehtävärastit vanhempien mukaan lisäsivät vuorovaikutusta eri tavoin: tehtävärastit lisäsivät fyysistä läheisyyttä ja yhteistä aikaa. Eräs vastaaja oli myös vastannut yleisesti, että rastit lisäsivät vuorovaikutusta. Toimintapäivä tarjosi siis hyvän mahdollisuuden yhteiselle ajalle. Myös vanhempien kanssa keskustellessa tämän yhteisen ajan mahdollistaminen korostui. Toimintapäivä on siis koettu tarpeelliseksi. Fyysisen läheisyyden lisääminen oli satuhieronnan keskeisin tavoite (ks. luku nro 3.4), ja sitä oli saatu aikaiseksi.

”Tehtävärastit lisäsivät vuorovaikutusta, kun yhdessä jaettiin ajatuksia. Satuhieronta lisäsi myös fyysistä läheisyyttä.”

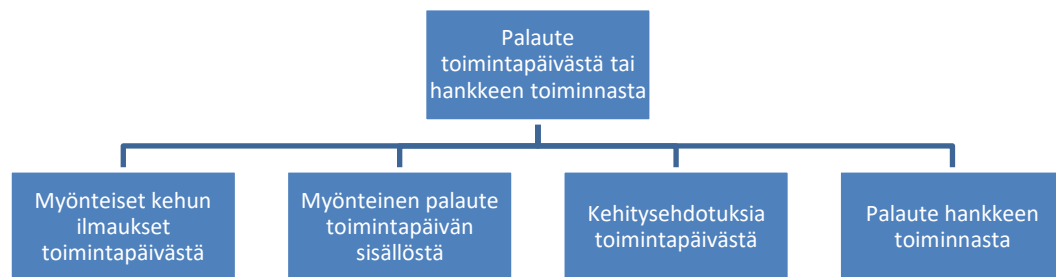
Muut ilmaisut. Muita ilmaisuja oli yhtä paljon kuin edellisen kappaleen teemaan liittyviä ilmauksia. Muut ilmaisut eivät vastanneet suoraan kysytyyn kysymykseen, mutta liittyivät vuorovaikutukseen. Eräs vanhempi vastasi, että lapsen ja vanhemman *kommunikaatio sujui hyvin*. Toisessa ilmauksessa sanottiin, että vanhempi ja lapsi *työstivät yhteen tiiminä*. Kolmannessa ilmauksessa mainittiin, että rastit olivat vaikuttaneet vuorovaikutukseen *normaalilla tavalla*. Viimeiseksi mainitussa ilmauksessa ei tämän enempää vastausta avattu eikä siksi anna juuri tarvittavaa tietoa. Näistä kahdesta aikaisemmasta vastauksesta voi päätellä kuitenkin, että kommunikaatiota ja tiimityöskentelyä on saatu aikaiseksi, mihin pyrittiin sadutuksella, Unelmien saari työskentelyllä sekä rastiradan toiminnalla (ks. luvut nro 3.3, 3.5, 3.51. & 3.6).

Lähensi vanhempaa ja lasta. Tämän teeman ilmauksia oli toiseksi vähiten. Rastien mainittiin parissa vastauksessa yksinkertaisesti vain lähentävän vanhempaa ja lasta. Lähentyminen on melko suppea ilmaus, mutta se on kuitenkin yksi myönteisen vuorovaikutuksen elementti, johon esimerkiksi sadutuksen ja satuhieronnan rasteilla pyrittiinkin (ks. luvut nro 3.3 & 3.4).

Ei vaikutuksia vuorovaikutukseen. Yhdessä vastauksessa mainittiin, että lapsi oli hyvin itsenäinen, ja halusi toimia rasteilla yksin ilman vanhempaansa. Tästä muodostettiin teema siitä, että rastit eivät olleet tässä tapauksessa vaikuttaneet vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Kuitenkin tällaisia vastauksia oli vain yksi, jolloin sen voisi päätellä olevan vain poikkeama muista.

6.2.5 Vanhempien yleinen palaute tapahtumasta ja hankkeen toiminnasta

Vanhemmilta kysyttiin seuraavana ”*Muuta palautetta tapahtumasta tai hankkeen toiminnasta?*” Tällä kysymyksellä vanhemmille annettiin vapaus antaa palautetta koko toimintapäivästä kokonaisuudessaan sekä hankkeen toiminnasta. Jälkikäteen ajateltuna, nämä kysymykset olisi voinut kysyä erikseen, jotta vanhemmat olisivat antaneet enemmän palautetta hankkeesta. Nyt palaute keskittyi lähes täysin tapahtumaan, jolloin hankkeen toivoma palaute hankkeen toiminnasta jäi melko suppeaksi. Kysymykseen vastasi yhdeksän vastaajaa kymmenestä, eli vastaajien määrä oli oikein hyvä. Palautteen ilmaisut jakautuivat teemoittain seuraavan kuvion mukaisesti.

Kuvio 5 Vanhempien palaute toimintapäivästä tai hankkeen toiminnasta

Myönteisen kehu ilmaukset toimintapäivästä. Eniten palautetta tuli erilaisten kehujen muodossa. Tämän teeman tyypillinen ilmaus oli ”Tosi kiva tapahtuma!”, joka mainittiin samanlaisena kaksi kertaa. Kehuista voi päätellä sen, että lapsiperheet olivat viihtyneet hyvin tapahtumassa.

Myönteinen palaute toimintapäivän sisällöstä. Toiseksi eniten ilmaisuja tuli tähän teemaan liittyen. Toimintapäivän sisällöstä mainittiin, että toimintapäivä oli tukenut perheen vuorovaikutusta ja hyvinvointia, ja tapahtuma oli tullut tarpeeseen arjen keskelle. Myös oli mainittu, että toimintapäivän aikana oli sopivasti tekemistä ja syömistä, ja että tauko tuli sopivaan aikaan. Toimintapäivä on siis ollut perheille hyödyllinen ja tarpeellinen, ja näistä palautteista päätellen toiminnalla oli päästy tavoitteisiin, eli vuorovaikutusta sekä hyvinvointia oli saatu tuettua. Ruokailu oli näköjään hyvä lopetus päivälle, sillä sekin oli mainittu palautteessa.

” Ihana tapahtuma, tukee meidän perheen vuorovaikutusta ja hyvinvointia. ”

Kehitysehdotuksia toimintapäivästä. Kehitysehdotuksina mainittiin, että aikaa olisi voinut varata enemmän rasteille. Tämä oli erinomainen kehitysehdotus, joka tulee ottaa jatkossa paremmin huomioon toimintaa suunnitellessa. Ihmetystä herättää se, ettei aikatauluttamisen ongelmista tullut tämän enempää palautetta. Se on kuitenkin vain positiivinen asia. Toisessa kehitysehdotuksessa mainitaan, että eräs perhe olisi toivonut jotain ylimääräistä tehtävärastia, joka olisi soveltunut kaikenlaisille lapsille. Tämä oli erinomainen palaute toimintapäivän sisältöä ajatellen. Lasten erilaisuus ja erityisyys olisi pitänyt ottaa paremmin huomioon toimintaa

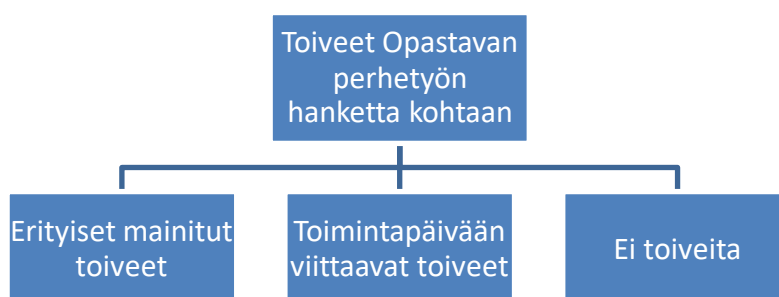
suunnitellessa. Palautteella oletettavasti viitattiin satuhieronta-rastiin, sillä eräs lapsista kieltäytyi tästä rastista, kun se edellytti koskettamista. Satuhieronnan ohelle olisikin voinut keksiä jonkin tehtävän, joka ei vaadi lainkaan koskettamista, mutta joka antaisi kuitenkin tilaisuuden rentoutumiselle.

”Kaikki oli kivaa. Mutta olisi ollut kiva vielä joku extra-tehtävä joka olisi sopinut lapsi(/e)lle.”

Palaute hankkeen toiminnasta. Hankkeen toiminnasta tuli vain yksi palaute, jossa sanottiin, että perhe toivoisi tämänkaltaisia tapahtumia jatkossakin. Eli suoranaisesti hankkeen toimintaan ei saatu palautetta, mutta palaute toisaalta viestittää hankkeelle siitä, että tällä tapahtumalla oli hyvä vastaanotto, ja hanke voi jatkossa toteuttaa samankaltaisia tapahtumia vastaisuudessakin.

6.2.6 Vanhempien toiveet Opastavaa perhetyötä kohtaan

Lopuksi vanhemmilta kysyttiin *”Millaista toimintaa toivoisitte jatkossa opastavalta perhetyöltä?”* Tämän oli pelkästään hankkeeseen liittyvä kysymys, sillä hankkeella oli toiveena saada perheiltä tietoa, millaista toimintaa perheet toivovat. Kysymykseen vastasi seitsemän vastaajaa kymmenestä. Vastauksien ilmaukset voitiin luokitella seuraavan kuvion mukaisesti määriteltyihin teemoihin.

Kuvio 6 Toiveet Opastavaa perhetyötä kohtaan

Eriyiset mainitut toiveet. Eriyisiä mainittuja toiveita Eriyisten toiveiden teemaan tuli eniten ilmauksia. Eriyisiä toiveita olivat karaoke, retket konsertit, jonkinlainen koko perheen yhteinen toiminta sekä lapsen kanssa yhdessä oleskelu ja puuhailu.

Näissä vastauksissa voidaan nähdä, että erilaiset tapahtumat ovat perheille mieluisia.

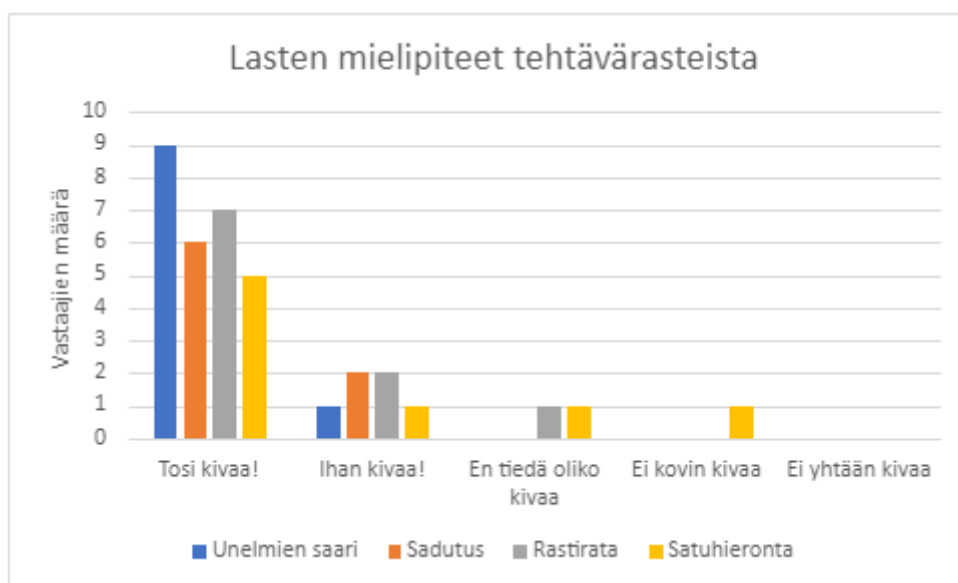
Toimintapäivään viittaavat toiveet. Tähän teemaan tuli toiseksi eniten ilmauksia. Vanhemmat sanoittivat sitä, että toivoisivat toimintapäivää vastaavaa koko perheen yhteistä ja kiireetöntä tekemistä. Parissa vastauksessa mainittiin vain, että tällaiset tapahtumat ovat hyviä ja mukavia. Toimintapäivällä selvästi oli siis hyvä vastaanotto, sillä sellaisia toivottiin hankkeelta lisää.

Ei toiveita. Tämän teeman vastauksia oli vähiten. Eräässä vastauksessa mainittiin, että toiminnalla ei ole väliä, kun kaikki käy. Tästä muodostettiin teemaksi *ei toiveita*, sillä vastaajalla ei selvästi ollut toiveita, kun kaikki hankkeen toiminta on ollut mieleistä. Vastaaja vaikutti olevan siis jo valmiiksi tyytyväinen hankkeen toimintaan.

Jälkikäteen ajateltuna kysymystä olisi pitänyt miettiä paremmin. Nyt valtaosa vanhemmista vain luettelivat erilaisia toimintoja, jotka olisivat heidän perheilleen mieluisia. Kysymyksen tarkoituksena kuitenkin oli ennemminkin kartoittaa perheiden palveluntarvetta, eli millaisia palvelumuotoja tai mihin teemaan liittyen perheet haluaisivat saada tukea tai apua Opastavalta perhetyöltä. Siksi saatu palaute jäi melko suppeaksi. Kuitenkin näistä vanhemman vastauksista voisi päätellä, että vanhemmat ovat olleet hyvin tyytyväisiä hankkeen toimintaan tähän mennessä. Palaute viittaa siihen, että hanke on onnistunut järjestämään mielekästä toimintaa heidän asiakasperheilleen.

6.3 Lasten mielipidemittauksen tulokset

Lapsilta kerättiin mielipide jokaisesta tehtävärastista kunkin tehtävärastin jälkeen, käyttäen hymiö -mielipidemittauslappuja (ks. kuvio 1.). Lasten mielipiteiden mittaaminen koettiin tärkeänä, sillä myös lapsien mielipide on tärkeä arvioidessa koko perheelle suunnattua toimintaa. Seuraavassa kuviossa nähdään lasten mielipidemittauksen tulokset rasteista.

Kuvio 7 Lasten hymiö -mielipidemittauksen vastaajat

Pystysuuntaisella akselilla näkyy vastaajien määrä ja vaakasuoralla näkyy mielipide-erot, joille on annettu numeerinen arvosana 1-5 (tosi kivaa = 5, ei yhtään kivaa = 1). Kuvan alapuolella on ilmattu, että mitä rastia kukin väri edustaa kuviossa. Rastien mielekkyyssjärjestys meni parhaimmista pisteistä alaspäin seuraavassa järjestyksessä: Unelmien saari, sadutus, rastirata ja satuhieronta. Kuvioista nähdään, että rastit ovat suurilta osin saaneet hyvin myönteistä palautetta lapsilta, ja mikään rasti ei ollut saanut heikointa arvosanaa.

Palautteenanto havaintojen mukaan sujui hyvin ja helposti. Palautepisteiden palautelaput olivat hyvin näkyvällä paikalla ja ohjeistus mielipiteen antamiseksi annettiin ennen toimintapäivän alkua sekä jokaisen tehtävärastin suorittamisen jälkeen. Palautteenanto saattoi olla myös hauska lisä lapsille, kun he saivat itse kirjata ikänsä lappuun ja viedä lapun pieneen laatikkoon. Mielipidemittauksien tuloksia on kuitenkin syytä pohtia. Vanhemmat olivat lapsen vieressä mielipidettä annettaessa, ja saattoivat olla vaikuttamassa lapsen mielipiteeseen. Lapsilla on myös usein taipumus miellyttää aikuisia, jolloin he sen vuoksi saattoivat antaa hyvin positiivisia vastauksia. Oli myös mahdollista, etteivät nuoremmat lapset ymmärtäneet välttämättä kaikkien vastausvaihtoehtojen eroja, tai saattoivat valita lapun

kuvan perusteella. Kuitenkin myös pieniä mielipide-eroja oli havaittavissa. Satuhieronta jopa keräsi yhden "Ei kovin kivaa" -mielipiteen, joka kertoo, että rasteilla on uskallettu tuoda ilmi myös eriäviä mielipiteitä. Kuitenkin mielipidemittauksesta voi saada suuntaa siihen, mitä lapset pääosin ajattelivat rasteista. Enemmistö ajatteli rastien olevan "tosi kivaa", joka viittaisi siihen, että on onnistuttu suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa, joka oli lapsille mieluista.

6.4 Lasten haastattelut

Lasten haastattelu suoritettiin tehtävärastien suorittamisen jälkeen. Haastatetuille kysyttiin lupa vanhemmilta sekä lapsilta, jonka jälkeen aloitettiin lasten yksilöhaastattelut. Haastateltavia lapsia sain kahdeksan kaikista kymmenestä lapsesta. Aluksi lapsilta kysyttiin heidän ikäänsä ja loput kysymykset liittyivät tehtävärasteihin ja lasten viihtyvyyteen toimintapäivän aikana. Nuorin oli kaksivuotias ja vanhin kymmenenvuotias, eniten paikalla oli kuusivuotiaita lapsia. Liitteessä 8 on lasten yksilöhaastattelun kysymykset.

Lapsille mieluisin tehtävärasti. Lapsille kuvailtiin ensin toimintapäivän aikana läpi käytyjä tehtävärasteja, ja varsinainen kysymys kuului "Mistä tehtävärastista tykkäsit eniten?" Lapsia siis pyydettiin nimeämään mieluisin rasti. Vastaukset olivat hieman ristiriidassa mielipidemittauksen tulosten kanssa, sillä mieluisimmat rastit olivat haastattelujen mukaan Unelmien saari sekä rastirata, vaikka rastirata mitaustuloksissa sai toiseksi alhaisimmat pisteet. Unelmien saari mainittiin kolmessa vastauksessa ja rastirata kahdessa vastauksessa. Loput kolme lasta vastasivat, että kaikki rastit olivat yhtä mukavia.

Perustelut rastin mielekkyyteen. Lapsilta pyydettiin edellisen kysymyksen jälkeen perusteluja sille, miksi mainittu rasti oli lapsen mielestä mielekkäin kysymyksellä "Mikä siinä oli kivointa?". Tähän kysymykseen osasi vastata vain neljä lasta. Rastiradasta mainittiin, että kaikki osiot olivat yhtä mukavia ja toinen vastaajista mainitsi ilmapallojen olevan mieluisin asia rastiradassa. Unelmien saaren mieluisuus

perustui siihen, kun sai muotoilla taikinaan vapaasti haluamaansa muotoon. Rastien käsinkosketeltavat elementit siis vaikuttivat olevan lapsille mieleisiä.

Mieluisin asia kyseisenä päivänä. Seuraavaksi lapsilta kysyttiin ”*Mikä oli kivointa tässä päivässä?*”, eli haluttiin saada selville, mitä mieluisia asioita nousisi lasten vastauksissa esille, ja liittyisivätkö ne tehtävärasteihin tai toimintapäivään. Tämä kysymys oli melko haasteellinen lapsille, ja suurin osa vastasikin, ettei tiedä tai ei halua sanoa. Kaksi lasta vastasi, että kotona ennen toimintapäivään lähtemistä tapahtuneet asiat: nukkuminen ja x-box -konsolipelin pelaaminen koettiin päivän mieluisimpana antina. Eräs lapsi vastasi, että kaikki on ollut kivaa. Tästä ei voi tarkkoja päätelmiä tehdä, mutta osalle lapsista toimintapäivään osallistuminen ei näiden tietojen perusteella ollut se mieluisin asia, mitä heidän päivänsä aikana tapahtui. Kuitenkaan suuria kielteisiä ilmauksia toimintapäivää kohtaan ei missään vaiheessa tullut.

Oliko päivä ollut mielekästä yhdessäoloa lapselle. Lapsilta kysyttiin vielä lopussa kysymys ”*Oliko kivaa viettää _ kanssa aikaa tänään tällä tavalla?*”. Kysymys kysyttiin sen mukaan, oliko lapsen mukana äiti, isä vai jokin muu aikuinen, jonka kanssa lapsi osallistui toimintapäivään. Lähes kaikilta lapsilta tuli tähän yksisanaan myöntävä vastaus. Ainoastaan yksi lapsi vastasi hieman epäröivän ”ihan kai”-vastauksen. Enemmistö lapsista oli siis viihtynyt toimintapäivän aikana seurassansa olleen aikuisen kanssa.

Vanhemmat olivat lastensa vierellä kaikkien lasten haastattelujen aikana, jolla oli hieman vaikutuksia lasten vastauksiin. Vanhemmat hieman johdattelivat lastensa vastauksia, joka söi vastausten luotettavuutta. Lisäksi vastaukset olivat melko niukkoja, jolloin vastauksia ei myöskään voitu teemoitella tarkemmin. Kuitenkin lasten haastatteluissa lasten vastaukset olivat varsin myönteisiä, ja myös havaintotiedot vahvistavat sen, että lapsilla oli ollut mukavaa toimintapäivän aikana. Haastattelumateriaali korkeintaan antaa suuntaa ja myös vahvistusta tehdyille havainnoille.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda mukavaa toimintaa Opastavan perhetyön asiakasperheille tapahtuman muodossa, ja toimintapäivän aikana käytettyjen toiminnallisten ja luovien menetelmien oli tarkoitus tukea vanhemman ja lapsen välistä myönteistä vuorovaikutusta. Kerätyn aineiston oli tarkoitus saada tietoa siitä, päästiinkö toiminnalla tavoitteisiin eli myönteisen vuorovaikutuksen tukemiseen sekä toiminnan mielekkyyteen. Vanhemmilta kerätty palaute hankkeen toiminnasta myös oli yksi opinnäytetyön tuotoksista.

Myönteistä vuorovaikutusta ja toimintapäivän mielekkyyttä arvioitiin usealla eri aineistonkeruumenetelmällä: havainnointitiedolla, tehtävärastien ohjaajien ja vanhempien palautelomakkeella sekä lasten mielipidemittauksella ja lasten haastattelumateriaalilla. Aineistonkeruumenetelmien määrää olisi voinut harkita tarkemmin, sillä se tuotti runsaasti tiedonkäsittelyä vain yhtä opinnäytetyöntekijää kohtaan ja aineiston käsittely oli hieman vaikeaselkoista, kun aineistoa jouduttiin osittain analysoimaan hieman poukkoillen. Toisaalta jokainen aineistonkeruumenetelmä tuotti varsin positiivista näyttöä päivän ja menetelmien onnistumisesta, jolloin runsas menetelmien käyttö myös vahvisti keskenään saatuja tuloksia. Myönteisen vuorovaikutuksen arvioimiseksi vanhempien ja tehtävärastin ohjaajien lomakkeissa oli yksi suora kysymys liittyen tehtävärastien vaikutuksista vuorovaikutukseen, mutta niiden lisäksi kysyttiin kysymyksiä myös rastien mielekkyydestä sekä tehtävärastien suorittamisesta, joiden toivottiin antavan tietoa myös myönteisen vuorovaikutuksen arvioimisen tueksi, ja niin sitä myös tulikin. Aineistossa esiin nousseita myönteiseen vuorovaikutukseen viittaavia asioita olivat esimerkiksi vanhemman ja lapsen lähentyminen, kannustaminen, yhteistyö, lasten kuulluksi tuleminen, vanhempien heittäytyminen toimintaan mukaan, myönteinen kosketus, tiimityöskentely sekä ilon ilmaiseminen hymyilyllä ja nauramisella. Vanhempien vastauksissa lisäksi merkityksellisinä asioina korostuivat lasten ilon näkeminen ja yhteisen ajan mahdollistuminen lapsen kanssa. Näin ollen voidaan päätellä, että myönteistä vuorovaikutusta oli saatu aikaiseksi ja toimintapäivä oli

tarjonnut perheille mukavaa yhdessäoloa. Lasten mielipidemittaus ja haastattelu liittyivät suoraan toimintapäivän mielekkyyden arviointiin, mutta myös tehtävärastin ohjaajilla ja vanhemmilla oli mielekkyyteen liittyviä kysymyksiä palautelomakkeissaan. Näistä materiaaleista tuli runsaasti ilmauksia ja tietoa, jotka kertovat, että perheille toiminta oli ollut mielekästä.

Vanhemmilta kerätty palaute hankkeen toiminnasta jäi valitettavan suppeaksi (ks. luku nrot 6.2.5 & 6.2.6.). Kysymyksiä olisi pitänyt miettiä tarkemmin, jotta ne olisivat houkuttelleet pohtimaan hankkeen tarjoamia palveluja ja toimintaa tarkemmin. Nyt vanhemmilta saatu palaute kohdistui suurilta osin vain toteutettuun toimintapäivään. Hanke sai kuitenkin muutaman toiveen ja palautteen heidän toimintaansa kohtaan. Lisäksi palautteista sai sen käsityksen, että hankkeen toimintaan ollaan jo valmiiksi hyvin tyytyväisiä, eli korjausehdotuksia ei ollut.

Toimintapäivän aikana haasteita oli etenkin aikatauluttamisen kanssa. Jatkon kannalta toteutusta on harkittava tarkemmin, jotta perheet saisivat rauhassa kiertää rasteilta toiselle ilman keskeytyksiä ja turhia odotteluja tai jonottelua. Vaihtoehtoinen toteutuksen tapa voisi olla se, että menetelmiä suoritettaisiin koko ryhmän kanssa yksi kerrallaan, ja menetelmän kokeilun päätteeksi voisi olla lyhyt keskusteluhetki. Keskustelun kautta perheet olisivat myös paremmin voineet saada tietoa ja ymmärrystä myönteisen vuorovaikutuksen merkityksestä ja kuinka sitä voi tukea arjessa toiminnallisuuden ja luovuuden keinoin. Nyt toteutus oli hieman kömpelö, kun rastit toimivat yhtäaikaisesti ja rasteilla kului eri määrä aikaa sekä perheitä tuli paikalle odotettua runsaammin, mikä vaikeutti rasteille hajaantumista. Kuitenkin asiakkaiden tarpeet ja hankkeet toiveet huomioiden päädyttiin tämänkaltaisiin ratkaisuihin toteutuksen kanssa.

Kaikista toteutuksen haasteista huolimatta perheet vaikuttivat nauttivan kyseisistä menetelmistä ja toiminnalla päästiin asetettuihin tavoitteisiin. Perheet saivat toimintapäivältä halutessaan mukaansa myös konkreettisia välineitä, eli satuhierontasadun ja taikataikinan reseptin. Lopullinen opinnäytetyön tuotos eli kaikki se

materiaali, minkä hanke lopulta sai käyttöönsä, oli hyvin laaja. Hanke sai halua-
maansa toimintaa perheille sekä vanhempien palautteen hankkeen toiminnasta,
mutta lisäksi he saivat valmiin rungon vastaavanlaisen toimintapäivän järjestä-
miseksi, menetelmän kysyä lasten mielipiteitä (hymiö-mielipidelaput), ohjeistuk-
set kyseisten toiminnallisten ja luovien menetelmien ohjaamiseksi, satuhieron-
nasta esimerkkisadun, sadutuskuvia sekä taikataikinan reseptin. Satuhierontasa-
tua, sadutuskuvia ja taikataikinareseptiä hanke voi esimerkiksi jakaa heidän per-
heilleen, ja suositella niiden käyttöä.

Tapahtuma oli toiminut samalla hankkeen ”sisäänheittotuotteena”, sillä tapah-
tuma oli houkuttanut kaksi uutta vanhempaa paikalle. Hankkeen työntekijä oli sa-
noittanut, että ainakin toinen uusista vanhemmista oli kiinnostunut myös hank-
keen muusta toiminnasta, sillä tapahtuma oli antanut vanhemmille mahdollisuu-
den myös keskustella hanketyöntekijän kanssa hankkeen tarjoamista palveluista
ja toiminnasta. Lisäksi yksi tehtävärastin ohjaajista oli toiminut Hyvän Mielen Ta-
lon vapaaehtoistyöntekijänä, ja hän osasi kertoa heidän toiminnastaan enemmän
perheille. Toimintapäivä siis välillisesti antoi perheille mahdollisuuden saada uusia
verkostoja heidän elämäänsä, mikä oli varsin ilahduttava saavutus.

Toimintapäivän aikana huomattiin, että myönteistä vuorovaikutusta voidaan saa-
vuttaa hyvin yksinkertaisilla tavoilla. Menetelmien ei tarvitse välttämättä olla tie-
teellisesti tutkittuja ollakseen toimivia. Tärkeintä toiminnassa on se, että van-
hempi ja lapsi toimivat yhdessä ja molemmat nauttivat toistensa seurasta.

8 POHDINTA

Ammatillisen kasvun näkökulmasta koko opinnäytetyöprosessi oli hyvin opettavainen matka. Oma ymmärrykseni ja kokemukseni toiminnallisten ja luovien menetelmien käytöstä kasvoi valtavasti. Ennen erilaisten menetelmien käyttö vaikutti vain mukavalta puuhastelulta, jota voi toteuttaa asiakkaiden kanssa. Nyt kuitenkin ymmärrän, millainen käyttöarvo menetelmillä on ja kuinka niillä voi käsitellä erilaisia teemoja ja saada hyviä tuloksia aikaiseksi. Vaikka en itse ollut ohjaamassa tehtävärasteja, sain silti kokemusta tapahtuman ja toiminnan organisoinnista sekä vapaaehtoistyöntekijöiden perehdyttämisestä, mitä en ollut aikaisemmin päässyt tekemään. Hankkeen työntekijöistä oli suuri apu, ja ilman heidän ideoitaan, aktiivisuuttaan ja apuaan, toimintapäivästä ei olisi saatu yhtä menestynyttä.

Nykyisessä työssäni perhetyöntekijänä olen toteuttanut jo kerran Unelmien saari-työn asiakasperheen kanssa, ja suunnitelmissa olisi myös toteuttaa vastaavanlainen lapsiperheiden tapahtuma joskus tulevaisuudessa perhetyön parissa. Tämän toteutuksen yhteydessä saan viimeistään kokeilla näiden rastein ohjaamista, jos en jo aikaisemmin kokeile menetelmiä yksittäin. Opinnäytetyö on siis antanut hyvin konkreettisen ja käyttökelpoisen menetelmäpaketin myös itselleni työntekijänä. Olen myös oppinut paljon uutta teoretietoa lapsen kehitysvaiheista sekä myönteisen vuorovaikutuksen merkityksestä lapselle ja koko perheelle. Tästä tiedosta on valtavasti hyötyä lapsiperheiden kanssa työskentelyssä.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikana huomattiin, että menetelmiä valittaessa ei juurikaan otettu huomioon lasten mahdollista erityisyyttä. Erityisesti sa-tuhieronnan tehtävän ohelle olisi ollut syytä suunnitella joku tehtävä, joka ei vaadi koskettamista. Tästä inspiroituneena seuraava tutkimusaihe tai toiminnallisen opinnäytetyön aihe voisi olla toimintapäivän suunnittelu erityislasten ja heidän vanhempiensa vuorovaikutuksen tukemiseksi. Erityislapsilla on usein omanlaisensa vuorovaikutukseen liittyvät erityispiirteensä, jolloin myös heille suunnatun toiminnan suunnitteluun on kiinnitettävä erityistä huomiota.

LÄHDELUETTELO

Airaksinen, R., Ala-Vannesluoma, T., Karkkulainen, M., Kastu, R. & Pirhonen, P. 2015. Toimii!: Hoitajan opas luoviin menetelmiin. 1.p. Helsinki. Edita.

Aro, T. & Laakso, M. 2011. Taaperosta taitavaksi toimijaksi: Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki -instituutti. 1. painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Burakoff, K. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Papunet.net. Viitattu 31.3.2022. <https://papunet.net/tietoa/toimiva-vuorovaikutus>

Duodecim. 2020. Kiintymyssuhdemallit. Odottavan äidin käsikirja. Viitattu 1.9.2022. [Kiintymyssuhdemallit - Terveyskirjasto](#)

Ensi- ja turvakotien liitto. 2022. Materiaalia lasten kanssa työskentelyyn. Viitattu 10.10.2022. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tietoa-liitosta/materiaalit/materiaalia-lasten-kanssa-tyoskentelyyn/#taikataikina>

European Commission. 2019. Positive Parenting Interventions: Empowering parents with positive parenting techniques for lifelong health and well-being. Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. Publications Office 2019. Viitattu 10.10.2022. <https://data.europa.eu/doi/10.2767/784009>

Gavron, T. & Maysel, O. 2018. Creating Art Together as a Transformative Process in Parent-Child Relations: The Therapeutic Aspects of the Joint Painting Procedure. *Frontiers in Psychology*. 9/2018. Article 2154. Viitattu 2.11.2022. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2018.02154/full>

Hokkanen, L. & Vapalahti, K. 2019. Leikillisyyden vakavasti otettavaa luovuutta. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*. 20/2019. 101–104. Viitattu 20.10.2022. <https://doi.org/10.30675/sa.88598>

Hughes, D. & Ritanen, L. 2011. Kiintymyskeskeinen vanhemmuus: Toimivuutta kasvatukseseen. Tampere: PT-kustannus.

Hytti, T. 2019. ”Painavaa kepeyttä asiakastyöhön” – Miksi leikillisyyttä ja pelillisyyttä kannattaa hyödyntää sosiaalisessa kuntoutuksessa ja sosiaalityössä? Helsinki: Pro Sos -hanke. Socca. http://www.socca.fi/files/8126/Painavaa_kepeytaa_asiakastyohon_katsaus_tutkimukseen_ja_palautteeseen_leikillisyydesta_ja_pelillisyydesta.pdf

Hyvän mielen talo ry. Opastava perhetyö. 2021. Viitattu 16.12.2021. <https://www.hyvanmielentalo.fi/toiminta/opastava-perhetyo.html>

Jernberg, A. M., Booth, P. B. & Träff, T. 2003. Theraplay: Vuorovaikutusterapian käsikirja. Helsinki: Psykologien kustannus oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. 2.uud. painos. Helsinki: Edita

Kananen, J. 2014 a. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Viitattu 11.9.2022

Kananen, J. 2014 b. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona: Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. Viitattu 11.9.2022

Kari, J. 2014. Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen: Toiminnalliset menetelmät päihdeperheiden leirillä. Tikkurila. Laurea-Ammattikorkeakoulu. Theseus.fi. Viitattu 24.2.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014121519753>

Karlsson, L. 2013. Sadutus: Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. 3. uud. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karppinen, S., Puurula, A., Ruokonen, I., Anttila, E., Sinkkonen, J., Tahkokallio, L., Kalliala, M., Uusikylä, K., Huisman, T., Laukkanen, A., Rusanen, S., Torkki, K., Hei-
nonen, S., Suojala, M. & Baric, M. 2001. Taiteen ja leikin lumous: 4–8-vuotiaiden
lasten taito- ja taidekasvatus. Tampere: Tammer-Paino Oy. Finn lectura.

Kasvun tuki. 2022. Varhaisen tuen tietolähde. Vanhempana vahvemmaksi. Viitattu. 3.11.2022. <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/vanhempanavahvemmaksi/#methodFull>

Korhonen, L. 2021. Kasvu- ja kehitys eri ikäkausina. Duodecim terveyskirjasto. Viitattu 3.9.2022. [Kasvu ja kehitys eri-ikäkausina - Terveyskirjasto](#)

Korhonen, S. & Holopainen, L. 2015. Vanhempana vahvemmaksi – Kohti myönteistä vuorovaikutusta: kirja vanhemmuudesta ja sen tukemisesta. 2. painos. Jyväskylä: Grano Oy. Viitattu 7.9.2022

Korhonen, S. 2008. Lapsen ja vanhemman välisen myönteisen vuorovaikutuksen vahvistaminen: Vuorovaikutusleikkioppaan käyttö kasvatusneuvonnan ja -ohjauksen apuvälineenä.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lappset. 2022. Leikki ja leikillisuus – avain oppimiseen. Viitattu 15.10.2022. <https://www.lappset.fi/Ajankohtaista/Blogit-ja-artikkelit/Leikillinen-oppiminen>

Liiku. 2022. Ideoita perheliikuntaan. Viitattu 25.10.2022. <https://www.liiku.fi/varhaiskasvattajille/varhaiskasvatuksen-liikuntamateriaalit/vinkkejaperheliikuntaan/>

Liikkuva perhe. 2022. Perheliikunta. Viitattu 25.10.2022. <https://www.liikkuva-perhe.fi/fi/liikkuva-perhe/liikkuva-perhe/perheliikunta.html>

Linna, M. 2016. "Sinisiä banaaneja ja Tiskiharja-Tarzaneita": Luovan vuorovaikutuksen mahdollisuudet lastensuojelun sosiaalityössä. Pro gradu –tutkielma. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, sosiaalityö.

Mieli. 2022 a. Leikki-ikä. Viitattu 7.9.2022. [Leikki-ikä - MIELI ry](#)

Mieli. 2022 b. Alakouluikä. Viitattu 7.9.2022. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/vanhemmuus/alakoulu-vaihe/>

MLL. 2017 a. Lapsen itsetunnon tukeminen. Viitattu 10.10.2022. [Lapsen itsetunnon tukeminen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL. 2021. Lapsen ja vanhemman varhainen vuorovaikutus. Viitattu 2.9.2022. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/>

MLL 2018. 5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys. Viitattu 5.10.2022. [5–6-vuotiaan sosiaalinen kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2019 a. Varhaisten kokemusten vaikutus aivojen kehitykseen. Viitattu 2.9.2022. [Varhaisten kokemusten vaikutus aivojen kehitykseen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2019 b. 3–4-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 1.10.2022. [3–4-vuotiaan persoonallisuuden kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2019 c. 4–5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 5.10.2022. [4–5-vuotiaan persoonallisuuden kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2019 d. 6–7-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 5.10.2022. [6–7-vuotiaan persoonallisuuden kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2019 e. 7–9-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. Viitattu 5.10.2022. [7–9-vuotiaan persoonallisuuden kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto \(mll.fi\)](#)

MLL 2022 a. 3–4 v. Viitattu 1.10.2022. 3–4 v - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

MLL 2022 b. 4–5 v. Viitattu 1.10.2022. 4–5 v - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

MLL 2022 c. 5–6 v. Viitattu 5.10.2022. 5–6 v - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

MLL 2022 d. 6–7 v. Viitattu 5.10.2022. 6–7 v - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

MLL. 2022 e. Kurkistus pelilliseen ja leikilliseen oppimiseen. Viitattu 15.10.2022. Kurkistus pelilliseen ja leikilliseen oppimiseen - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

MLL 2017 b. 3–4-vuotiaan sosiaalinen kehitys. Viitattu 5.10.2022. 3–4-vuotiaan sosiaalinen kehitys - Mannerheimin Lastensuojeluliitto (mll.fi)

Mäkelä, J. & Salo, S. 2011. Theraplay – vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushoito lasten mielenterveysongelmissa. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. 2011/4. Viitattu 7.9.2022. <https://www.duodecimlehti.fi/duo99358>

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: Dialoginen asiakastyö. 1. painos. Helsinki: Edita Prima Oy.

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Anjalankoski. Kemi-Tornion ammatti-
korkeakoulu. Viitattu 20.1.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-9785-67-4>

Opastavan perhetyön hankesuunnitelma. Viitattu 20.1.2022.

Perheiden Raahe. 2022 a. Leikki-ikä 3–6 v. Viitattu 2.10.2022. Leikki-ikä :: Raahen seudun lapsiperheet (perheidenraahe.fi)

Perheiden Raahe. 2022 b. Kouluikä. Viitattu 5.10.2022. [Kouluikä :: Raahen seudun lapsiperheet \(perheidenraahe.fi\)](https://www.kouluika.fi/)

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2020. Ammattina sosionomi. 3.–4. painos. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Rauhankasvatusinstituutti. 2022. Sadutus. Viitattu 10.10.2022. [Sadutus - Rauhan-
kasvatusinstituutti](https://www.rauhankasvatusinstituutti.fi/)

Salo-Chydenius, S. 2017. Toiminnalliset ja luovat menetelmät. Päihdelinkki.fi. Viitattu 13.2.2022. <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdetyon-menetelmat-ja-koulutus/toiminnalliset-ja-luovat-menetelmat>

Satuhieronta. 2022. Mitä satuhieronta on? Viitattu 10.9.2022. [Mitä Satuhieronta on? - Satuhieronta™](https://www.satuhieronta.fi/)

Sinkkonen, J. 2002. Pesästä lentoon – Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa. WSOY. Viitattu 7.9.2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010–2014 loppuraportti. Helsinki. Valtioneuvosto. Viitattu 13.2.2022. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3578-5>

TENK. 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Toinen, uudistettu painos. Helsinki. Viitattu 25.10.2022. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf

THL. 2021. Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta. Viitattu 11.11.2021. [Luovat menetelmät vahvistavat osallisuutta - THL](https://www.thl.fi/fi-fi/luovat-menetelmat-vahvistavat-osallisuutta)

Toivakka, S. & Maasola, M. 2011. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetuntemuksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Tuovinen, S. 2014. Satuhieronta: Läsäolevan kosketuksen ja sadun taikaa. Helsinki: WSOY. Viitattu 11.4.2022.

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. 1999. Vanhemmuuden roolikartta. Viitattu 5.10.2022. <https://www.vslk.fi/index.php?id=19>

Vehkalahti, R. & Seurakuntien lapsityön keskus. 2007. Kehu lapsi päivässä: Vinkkejä ja toimintatapoja lapsen itsetunnon tukemiseen. 1.–3. p. Helsinki: Lasten keskus.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uud. Painos. Helsinki: WSOY oppimateriaalit.

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä: Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Webster-Stratton, C. & Valentine, R. 2006. Ihmeelliset vuodet: Ongelmanratkaisupuos 2–8-vuotiaiden lasten vanhemmille. Tark. p. [i.e. 1. suom. p.]. [Helsinki]: Profami

World Health Organisation. 2018. Nurturing care for early childhood development: a framework for helping children survive and thrive to transform health and human potential. Viitattu 7.9.2022. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241514064>

LIITTEET

LIITE 1 Vapaaehtoisten esittelykirje

Hei!

Olen Maria Porkka, sosionomiopiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta, ja olen tällä hetkellä tekemässä opinnäytetyötäni Opastavan perhetyön hankkeelle. Opinnäytetyöni tuotoksena on tapahtuma Opastavan perhetyön lapsiperheasiakkaille, joissa on 3–10 –vuotiaita lapsia, ja sen toteuttamiseen tarvitsisin muutaman apukäden. Tapahtuman tarkoituksena on tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta erilaisten luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla. Samalla tarkoituksena on tutkia, että tukeeko tämänkaltainen toiminta vuorovaikutusta ylipäänsä. Tapahtuma on noin kolmen tunnin mittainen ja kertaluontoinen. Käytännössä se toteutuu siten, että siinä on neljä erilaista tehtävärastia, jotka perheet kiertävät läpi.

Näille tehtävärasteille tarvitsisin kullekin yhden ohjaajan opastamaan perheitä/perheryhmiä toiminnan alkuun. Tehtävärastit ovat nimeltään satuhieronta, rastirata, sadutus ja unelmien saari. Tehtävät ovat hyvin yksinkertaisia ja niistä kerron hieman tarkemmin tässä jäljempänä viestiä. Rastin ohjaajalta ei vaadita muuta kuin hieman kykyä ja halukkuutta ohjata ryhmiä, sillä yhdellä rastilla voi olla useampi perhe yhtä aikaa. Tule siis rohkeasti mukaan kartuttamaan ryhmänohjaajataitojasi! Tapahtuman aikana itse kierrän havainnoimassa perheiden toimintaa rasteilla ja samalla kyselen osallistuvilta perheiltä sekä tehtävärasteja ohjaavilta henkilöiltä rasteilla heränneistä ajatuksista. Samalla minulta voi siis kysyä neuvoa, jos päivän aikana tulee mitään kysyttävää. Tapahtuman loppupuolella tehtävärastien suorittamisen jälkeen kerään myös osallistuneilta perheiltä ja rastien ohjaajilta kirjallista palautetta, johon vastaaminen on tietysti vapaaehtoista, mutta toivottavaa. Tapahtuman päätteeksi luvassa on myös pizzatarjoilu kaikkien osallistujien kesken!

Perehdytys tehtävärastien ohjaukseen ja lisätietoa opinnäytetyöstä pidetään Hyvän mielen talon tiloissa osoitteessa: Kauppurienkatu 23, 2. krs 90100 Oulu perjantaina 29.4. ja itse tapahtuman toteutuspäivä on viikkoa myöhemmin lauantaina 7.5. samoissa tiloissa. Alustavat ilmoittautumiset/ kiinnostukset pestiä kohtaan voi lähettää sähköpostitse suoraan minulle Maria Porkalle (e1900559@edu.vamk.fi) tai opastavan perhetyön työntekijöille Mervi Kauppiselle (mervi.kauppinen@hyvanmielentalo.fi) tai Henry Kaspalalle (henry.kaspala@hyvanmielentalo.fi).

TEHTÄVÄRASTEISTA LYHYESTI

Rastirata

Rastirata koostuu kolmesta osiosta. Ensimmäisessä osiossa perhe yrittää päästä yhteisvoimin naruesteradan läpi koskematta naruun. Toisessa osiossa perhe asettuu yhdessä maton päälle, ja yrittää saada maton käännettyä ympäri, ilman että kukaan poistuu maton päältä. Kolmannessa ja viimeisessä osiossa on hieman kilpailuasetelmaa mukana, kun perheen tehtävänä on siirtää ilmapalloja paikasta A paikkaan B ilman, että kädet tai jalat koskettavat palloihin. Mitä enemmän perheet keksivät tapoja siirtää palloja, sitä enemmän pisteitä he saavat. Rastirata on hyvin leikinomaista toimintaa, eikä siinä tarkoituksena ole kilpailla ajasta, vaan viettää yhteistä mielekästä aikaa perheen kanssa pienen hassuttelun merkeissä. Rastiradalle varataan vähintään 30 minuuttia aikaa.

Satuhieronta

Satuhieronnassa tarkoituksena on luoda perheille rauhallinen hetki, jossa he voivat rentoutua keskenään satuhieronnan merkeissä. Käytännössä hetki toteutuu siten, että taustalle laitetaan satuhieronta -satu soimaan, ja sen mukaisesti ensin vanhempi hieroo lapsensa ja tämän jälkeen lapsi voi hieroa halutessaan aikuista. Satuhieronta kestää kokonaisuudessaan noin 20–30 minuuttia.

Sadutus

Sadutuksessa yksinkertaisuudessaan on kyse siitä, että lapsi kertoo vanhemmalleen itse keksimänsä sadun, eli ihan mitä mieleen juolahtaa, ja vanhempi kirjoittaa sen sanatarkasti ylös. Kun satu on valmis, vanhempi lukee sadun ääneen lapselle ja tarvittaessa satuun tehdään korjaukset, jos lapsi niin kokee tarpeelliseksi. Tarkoituksena on siis antaa lapselle puheenvuoro sanoa mitä ikinä haluaa, ja vanhemman tehtävänä on asettua hiljaa kuuntelemaan, mitä lapsella on sanottavanaan. Sadun luomisen apuna lapsia voi kannustaa käyttämään kuvia, joita tuon mukana, tai sitten lapsi voi tehdä piirroksia. Muulla tavoin sadun sisältöä ei ole syytä ohjailla. Sadutus on todennäköisesti melko nopeasti suoritettava rasti, mutta sen suorittamiseen varataan mieluusti vähintään 20 minuuttia aikaa.

Unelmien saari

Unelmien saari -työskentelyssä perheen tehtävänä on muovailta taikataikinasta yhdessä koko perheen ajatusten mukainen unelmien saari. Mitä unelmien saareen sisältyisi? Mitä unelmia perheenjäsenillä on? Onko perheen näkemykset yhteiset? Joudutaanko joistain asioista jopa neuvottelemaan? Kuuluuko jokaisen unelmien saareen oma perhe mukaan vai ei? Tällaista pohdintaa toiminta mahdollisesti voi herättää, ja tarkoituksena on, että kaikkien näkemykset tulevat huomioiduksi yhteisessä työskentelyssä. Rasti voi olla hieman pitkäkestoisempi, noin 45 minuuttia on syytä varata aikaa.

Koko perheen toimintapäivä:
Lauantaina 7.5. klo 12-15
Hyvän mielen talo
Kauppurienkatu 23, 2.krs
90100 Oulu

Noin 3 tunnin mittaisessa tapahtumassa on luvassa mukavaa koko perheen yhteistä tekemistä tehtävärastien muodossa. Tehtävärasteilla pääsette kulkemaan hauskan rastiradan läpi, luomaan perheen yhteisen unelmien saaren sekä kokeilemaan sadutusta ja satuhierontaa!

Tapahtuman päätteeksi on palautteenantohetki sekä pizzatarjoilu!

Tehtävärastit soveltuvat 3-10 -vuotiaille lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Tervetuloa hankkimaan ideoita perheen yhteiseen ajanviettoon!

Tapahtuma on osa sosionomi (AMK) opinnäytetyötä.

Ilmoittautumiset
 Henry Kaspala 044 334 6138
 Mervi Kauppinen 044 408 1131
 etunimi.sukunimi@hyvanmielentalo.fi, myös whatsapp
 Lisätietoa opinnäytetyöstä Maria Porkalta **e1900559@edu.vamk.fi**

LIITE 3 Tehtävärastien ohjaajien materiaalit rastin ohjaamiseen

SADUTUS

Sadutuksessa yksinkertaisuudessaan on kyse siitä, että lapsi kertoo vanhemmalleen itse keksimänsä sadun, eli ihan mitä mieleen juolahtaa, ja vanhempi kirjoittaa kaiken sen sanatarkasti ylös. Kun satu on valmis, vanhempi lukee sadun ääneen lapselle ja tarvittaessa satuun tehdään korjaukset, jos lapsi niin kokee tarpeelliseksi. Tarkoituksena on siis antaa lapselle puheenvuoro sanoa mitä ikinä haluaa, ja vanhemman tehtävänä on asettua hiljaa kuuntelemaan, mitä lapsella on sanottavanaan. Jos satua ei synny helposti, voi vanhempi kannustaa lastaan kertomaan satua esimerkiksi sadutuskuvista tai lapsen piirroksista. Muulla tavoin sadun sisältöä ei ole syytä ohjailta. Satu voi olla vaikkapa vain yhden sanan mittainen tai myös piirros, jos satua ei synny. Kaikki päätäntävalta on lapsella.

Kun lapsi kokee satunsa olevan valmis, sen jälkeen teokseen merkitään halutessa lapsen etu- ja sukunimi, ikä, kerrontapaikka, päivämäärä, kirjaaja ja muut kuulijat. Tehtävärastille varataan aikaa 20 minuuttia. Jos aikaa jää ylimääräistä ennen toiselle rastille siirtymistä, voidaan siinä ajassa halutessa luoda useita satuja. Valmiin sadun saa perhe pitää itsellään, mutta luvan kanssa sen voi laittaa tapahtuman ajaksi näytille muille perheille.

OHJAAJAN OHJEISTUS PERHEILLE:

- Vanhempi ja lapsi ohjeistetaan istumaan mukavasti kuuloetäisyyden päähän toisistaan.
- Vanhemmalle/vanhemmille annetaan kirjoitusvälineet
- Vanhemmalle ohjeistetaan sadutuksen perusohje, kuinka sadutus toteutetaan lapsen kanssa
- Vanhempi sitten opastaa lastaan kertomaan satua, ja alkaa kirjoittaa, kun lapsi alkaa kertoa sitä
- Jos satua ei synny helposti, voi lapselle tarjota piirustusvälineitä ja sadutuskuvia satua inspiroimaan (satu voidaan esimerkiksi kertoa piirretystä kuvasta)
- Kun satu on valmis, voidaan teokseen pyytää kirjoittamaan sadun tekijän tiedot, ja teos voidaan luvan kanssa laittaa muiden perheiden näkyville, tai sitten lapsi voi ottaa teoksen suoraan itselleen.

MUISTA: opastaa lapsia lopuksi palautteenannossa! Valitaan mielipidettä vastaava hymylappu ja lappuun merkitään lapsen ikä.

Sadutuksen perusohje (sadutuksen alkaessa vanhempi ohjeistaa lastaan näin, omin sanoin)

”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat”.

RASTIRATA

Rastirata koostuu kolmesta osiosta.

Ensimmäisessä osiossa perhe yrittää päästä yhteisvoimin naruesteradan läpi koskematta naruun. Toisessa osiossa perhe asettuu yhdessä maton päälle, ja yrittää saada maton käännettyä ympäri, ilman että kukaan poistuu maton päältä.

Kolmannessa ja viimeisessä osiossa on hieman kilpailuasetelmaa mukana, kun perheen tehtävänä on siirtää ilmapalloja paikasta A paikkaan B ilman, että kädet tai jalat koskettavat palloihin. Mitä enemmän perheet keksivät tapoja siirtää palloja, sitä enemmän pisteitä he saavat. Pisteet voidaan halutessa kirjata ylös ja perhe -tiimille keksitään nimi

Rastirata on hyvin leikinomaista toimintaa, eikä siinä tarkoituksena ole kilpailla ajasta, vaan viettää yhteistä mielekästä aikaa perheen kanssa pienen hassuttelun merkeissä. Rastiradalle varataan vähintään 20 minuuttia aikaa.

OHJAAJAN OHJEISTUS PERHEILLE:

- Perheille kerrotaan, että rata koostuu kolmesta osuudesta, ja ne mielellään suoritetaan järjestyksessä: narurata, maton kääntö ja ilmapallojen siirto
- Perheet voivat kulkea omaan tahtiin radan läpi, aikaa ei mitata.
- **Naruradan** ideana on, että naruun ei kosketa. Perhe joutuu yhdessä neuvottelemaan kuinka radan läpi päästään koskematta naruihin
- **Maton käännössä** tarvitaan myös neuvottelutaitoja. Koko perhe neuvotaan asettumaan maton päälle, ja sitten heitä ohjeistetaan kääntämään matto toisinpäin ilman, että kukaan perheenjäsenen putoaa matolta.
- **Ilmapallojen siirrosta** perheitä ohjeistetaan keksimään erilaisia tapoja, kuinka siirtää ilmapallot merkitystä paikasta A pisteeseen B. Kuitenkaan jalkoja ja käsiä ei saa käyttää. (esimerkiksi pallojen puhaltaminen). Älä kuitenkaan anna vinkkejä perheille, vaan anna heidän keksiä tavat itse.
- Perheet voivat halutessaan osallistua ”kilpailuun”, jossa perheiden keksimien pallonsiirtotapojen määrä lasketaan yhteen ja tulokset merkitään ylös. Perhe voi keksiä itselleen myös tiiminimen, jonka perään tulos kirjataan.

MUISTA: opastaa lapsia lopuksi palautteenannossa! Valitaan mielipidettä vastaava hymylappu ja lappuun merkitään lapsen ikä.

UNELMIEN SAARI TAIKATAIKINA -TYÖSKENTELY:

Unelmien saari -työskentelyssä perheen tehtävänä on muovilla taikataikinasta yhdessä koko perheen ajatusten mukainen unelmien saari. Mitä unelmien saareen sisältyisi? Mitä unelmia perheenjäsenillä on? Onko perheen näkemykset yhteiset? Joudutaanko joistain asioista jopa neuvottelemaan? Kuuluuko jokaisen unelmien saareen oma perhe mukaan vai ei? Tällaista pohdintaa toiminta mahdollisesti voi herättää, ja tarkoituksena on, että kaikkien näkemykset tulevat huomioiduksi yhteisessä työskentelyssä. Rasti voi olla hieman pitkäkestoisempi, mutta rastille on varattu 20 minuuttia. Teos voi siksi jäädä hieman kesken. Taikataikinatyö pitäisi paistaa uunissa tai kuivattaa riittävän kauan huoneenlämmössä, jotta se kunnolla kuivuisi ja jäykistyisi. Tästä hyvä kertoa perheille.

OHJAAJAN OHJEISTUS PERHEILLE:

- Ohjeistetaan pöydän ääreen, jossa on tarvittavat materiaalit muovailua varten
- Perheitä ohjeistetaan ottamaan muovailualusta ja taikataikinaa, ja muovailemaan siitä heidän Unelmiensa saaren. Voit ohjeistaa heitä kysymyksien avulla: Mitä teidän unelmien saareen kuuluu? Mitä lapset toivovat sinne? Mitä vanhemmat toivovat sinne? Ketä henkilöitä sinne kuuluu? Millaisia teidän unelmanne tai toiveenne ovat?
- Perheeltä voidaan kysyä, saako heidän teoksensa jäädä nähtäville päivän ajaksi.
- Perheille voi halutessa jakaa taikataikina reseptin, jos he haluavat kokeilla sitä kotonaan myöhemmin
- Perheet voivat halutessaan viedä unelmien saaren kotiin sitä varten hankituissa laatikoissa.
- Teoksen on syytä kuivua täysin, sen jälkeen sitä voidaan maalata tai koristella kotona.

MUISTA: opastaa lapsia lopuksi palautteenannossa! Valitaan mielipidettä vastaava hymylappu ja lappuun merkitään lapsen ikä.

SATUHIERONTA

Satuhieronnassa tarkoituksena on luoda perheille rauhallinen hetki, jossa he voivat rentoutua keskenään satuhieronnan merkeissä. Käytännössä hetki toteutuu siten, että taustalle laitetaan satuhieronta -satu soimaan, ja sen mukaisesti ensin vanhempi hieroo lapsensa ja tämän jälkeen lapsi voi hieroa halutessaan aikuista. Satu kestää 5–6 minuuttia, jolloin hierontoja keretään tekemään ainakin 2 kierrosta. Tarkoitus on, että rasti kestäisi 20 minuuttia.

OHJAAJAN OHJEISTUS PERHEILLE:

- Ennen hieronnan aloitusta on osallistuville kerrottava satuhieronnan periaatteista:
- Hierontaan on saatava toiselta lupa, toisen rajoja on kunnioitettava ja kosketuksen tulee tuntua hyvältä, jotta rentoutuminen olisi mahdollista
- Satuhieronnassa siis kuunnellaan satua, ja ikään kuin toistetaan kosketuksella mitä on juuri kuultu. Esimerkiksi sadussa esiintyvä ujeltava tuuli voisi olla vaikkapa selän silittelyä ja sadepisarat sormen päillä tehtyä liikettä.
- Satu laitetaan soimaan youtubesta, mutta jatkossa aikuinen voi itse kertoa satua ääneen ja samalla hieroa.
- Ensimmäinen vanhempi voi hieroa lasta, jotta pienikin lapsi oppii mistä satuhieronnassa on kyse, sen jälkeen lapsi toistaa hieronnan vanhemmalle halutessaan
- Lapsi neuvotaan asettumaan vaikkapa istumaan tai makaamaan viltin päälle
- Satuhieronta tehdään yleensä selälle, mutta hierontaa voidaan toteuttaa myös muualle kehoon
- Perheille voi tarjota mukaan yhden satuhierontatarinan heidän niin halutessaan.

MUISTA: opastaa lapsia palautteenannossa! Valitaan mielipidettä vastaava hymylappu ja lappuun merkitään lapsen ikä.

DIPLOMI

- On osallistunut reippaalla
asenteella toimintapäivään

- Suoriutui kaikista tehtävärasteista
mallikkaasti!

Oulussa 7.5.2022

HYVÄN MIELEN TALO

LIITE 5 Havainnointilomake

Myönteisen vuorovaikutuksen elementtejä vanhemman ja lapsen välillä	TEHTÄVÄ- RASTI 1 sadutus	TEHTÄVÄ- RASTI 2 Satuhieronta	TEHTÄVÄ- RASTI 3 Unelmien saari	TEHTÄVÄ- RASTI 4 Rastirata
Ilon kokeminen, nauru, ilon ääneen sanoittaminen				
Yhteistyö, toimiminen yhdessä, neuvottelu, keskustelu				
Läsnäolo, toisiinsa keskittyminen				
Hellyyden osoittaminen, esim. Halaaminen, kädestä pitäminen, sylissä pitäminen, silittäminen, muu myönteinen kosketus, hierominen				
Kuunteleminen, puheenvuoron antaminen				
Vanhemman heittäytyminen toimintaan lapsen kanssa				
keskustelu				
Myönteinen sanaton viestintä: hymy, katse, asennot, äänensävy, ilmeet, eleet				
Kehuminen				
Lapsen aloitteiden huomioiminen				
Vanhempi näyttää mallia lapselle				
Tunteisiin vastaaminen: vanhempi innostuu lapsen kanssa, vastaa sanoin tai kosketuksin lapsen voimakaisiin tunteisiin (lohdutus sanoin, tunteiden sanoitus, äänensävy)				
Vanhempi asettaa rajoja, esim. Pyytää lasta noudattamaan sääntöjä tai odottamaan vuoroaan				
kannustaminen				

LIITE 6 Vanhempien palautelomake

Vanhempien kyselylomake:

Hei!

Suuri kiitos osallistumisestasi perheiden toimintapäivään! Toimintapäivä on osa sosionomi AMK opinnäytetyötä, ja toiminnan tarkoituksena oli tukea vanhemman ja lapsen välistä myönteistä vuorovaikutusta mielekkään toiminnan kautta.

Palautteesi on tärkeää hankkeen kehittämiseksi ja opinnäytetyöni arvioimiseksi, ja toivon, että vastaat rehellisesti kysymyksiin kokemasi perusteella. Vastaaminen on vapaaehtoista ja nimetöntä, vastauksiasi ei voida yhdistää sinuun ja tiedon käsittelyn jälkeen aineistot tuhoetaan asianmukaisesti. Voit myös jättää halutessasi vastaamatta kysymyksiin, jos et niihin halua vastata.

Kirjoitathan vastauksesi selkeällä käsialalla. Kiitos! 😊

Sukupuolesi? Ympyröi oikea vaihtoehto: mies nainen muu

Ikäsi? _____ Ja lapsen/lastesi ikä? _____

Missä roolissa tulit tapahtumaan lapsen/lasten kanssa? Ympyröi oikea vaihtoehto.

Olen: a) vanhempi b) isovanhempi c) Joku muu, mikä? _____

Oletko osallistunut aiemmin opastavan perhetyön toimintaan tai palveluihin? Ympyröi oikea vaihtoehto.

A) Kyllä b) En

Muistele päivän aikana kiertämiänne tehtävärasteja:

Sadutus (rasti, jossa lapsi sai kertoa oman sadun)

Satuhieronta (rasti, jossa äänitteän mukaisesti hieroit lasta)

Rastirata (rasti, jossa oli 3 pulmatehtävää suoritettavana)

Unelmien saari (rasti, jossa muotoilitte taikataikinasta unelmienne saaren)

Mikä/mitkä rasteista olivat perheellenne mieluisimpia? Miksi?

Millä tavalla tehtävärastit mahdollisesti vaikuttivat sinun ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen?

Muuta palautetta tapahtumasta tai hankkeen toiminnasta?

Millaista toimintaa toivoisitte jatkossa opastavalta perhetyöltä?

Suuri kiitos vastauksistasi ja kiitos, kun osallistuit tapahtumaan! - Maria

LIITE 7 Rastinohjaajien palautelomakeRastin ohjaajien kysymykset:

1. Minkä rastin ohjasit? _____

2. Miten perheet suoriutuivat ohjaamallasi rastilla?

3. Miltä perheiden toiminta vaikutti ohjaamallasi rastilla?

4. Miten ohjaamasi rasti mahdollisesti vaikutti vanhemman/muun perheenjäsenen ja lapsen väli-
seen vuorovaikutukseen?

5. Mitä muuta haluaisit sanoa toteutuneesta päivästä?

LIITE 8 Lasten haastattelulomakeLasten haastattelulomake:

1. Kuinka vanha olet?

Teidän perheenne kiersi 4 erilaista tehtävärastia tänään. Rastit olivat:

Sadutus: tehtävä, jossa sait kertoa oman sadun

Satuhieronta: tehtävä, jossa sinua hierottiin tarinan mukaisesti

Rastirata: tehtävä, jossa oli narurata, maton kääntö ja ilmapallojen siirtotehtävä

Unelmien saari: tehtävä, jossa muovailitte taikataikinasta teidän unelmienne saaren

2. Mistä tehtävärastista tykkäsit eniten?

3. Mikä siinä oli kivointa?

4. Mikä oli kivointa tässä päivässä?

5. Oliko kivaa viettää _ kanssa aikaa tänään tällä tavalla?

